

Het van Gogh mysterie

Handleiding voor schoolgidsen

Voorjaar 2023

Inhoud

Voorwoord.....	3
1. Checklist vooraf.....	4
1.1. Materialencheck vooraf en na afloop	5
2. Organisatorische begeleiding door de schoolgids.....	8
2.1. Locatie en tijd.....	8
2.2. Afstemming met leerkracht.....	8
2.3. Rol van de gids.....	8
2.4. Uitleg van de begeleiding door ouders en leerkracht	9
2.5. Verantwoordelijkheid	10
3. Inhoudelijke begeleiding door de schoolgids.....	11
3.1. Routekaart.....	11
3.2. Introductie bij aanvang.....	12
3.3. Schatkaart voor uitleg tijdens introductie	14
3.4. Letterzetter tak	14
3.5. Introductie eindopdracht.....	14
4. Voorbereiding op school door kinderen	17
5. Achtergrondinformatie bij de opdrachten	18
6. Afsluiting tips voor verwerking op school	25
7. Doelstellingen en raakvlakken met het onderwijs.....	26
7.1. Doelstellingen van het programma	26
7.2. Kerndoelen	27
7.3. Aanbodsdoelen.....	27
7.4. 21 ^e -eeuwse vaardigheden.....	28
8. Achtergrondinformatie over van Gogh NP (i.o.).....	29
8.1. Achtergrondinformatie Vincent van Gogh	29
Bijlagen.....	31

Voorwoord

Voor je ligt de gidsenhandleiding voor Het Van Gogh Mysterie, een scholenprogramma voor groep 7 en 8 in Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen. Deze handleiding is een handreiking voor schoolgidsen om zelfstandig het programma aan te kunnen bieden aan leerlingen van groep 7 en 8.

Momenteel (2021-2022) zit het Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen in een transitiefase. Het gebied gaat deel uitmaken van het Van Gogh Nationaal Park. Dit park is nog in oprichting en bestrijkt een groot deel van het Brabants landschap. Naast natuurgebieden horen hier ook agrarische cultuurlandschappen, dorpen en steden bij. Van Gogh Nationaal Park is niet alleen de aanduiding van een gebied, maar ook samenwerkingsconcept van overheden, bedrijven, organisaties en particulieren met een gemeenschappelijke ontwikkelvisie. Vincent van Gogh is in deze visie de gids en bron van inspiratie. Natuur, landschap en cultuur moeten elkaar gaan versterken. Ook wil het park nieuwe perspectieven creëren voor cultureel erfgoed.

Vanuit het gedachtengoed van het Van Gogh Nationaal Park ontstond de vraag naar educatief materiaal dat de verbinding legt tussen cultuur en natuur. Het voornaamste kerndoel hierbij is om waardering bij de leerling te creëren voor de natuur en het cultureel erfgoed door deze direct te ervaren.

Het Van Gogh Mysterie is ontwikkeld in opdracht van IVN Brabant en Van Gogh Nationaal Park (i.o.). Het programma heeft als doel om leerlingen op een verhalende en speelse wijze kennis te laten maken met de natuur in het Brabants landschap en het eigen cultureel erfgoed. De leerlingen worden uitgedaagd om na te denken over welke waarde natuur en kunst hebben voor de samenleving en voor hen persoonlijk. Ook denken de leerlingen kritisch na over de invloed van de mens op zijn natuurlijke omgeving. Op deze manier wordt het maken van bewuste keuzes in relatie tot de natuur gestimuleerd.

Het Van Gogh Mysterie brengt dus natuur- en cultuureducatie bij elkaar. De leerlingen gaan aan de hand van een schatkaart op zoek naar vijf verborgen schatten in De Loonse en Drunense Duinen, die samen de sleutel vormen tot het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh. Onderweg treden ze in de voetsporen van de wereldberoemde Brabantse schilder. Ze leren naar de natuur te kijken door de ogen van een kunstenaar. Ook worden de leerlingen uitgedaagd om na te denken over de relatie tussen kunst en natuur en over de invloed die zij zelf hebben op de natuur in hun omgeving. Als kers op de taart gaan ze zelf aan de slag met het maken van een natuurkunstwerk.

1. Checklist vooraf

Voor een goed verloop van de excursie is het van belang dat je als schoolgids de punten uit onderstaande checklist goed voorbereidt.

Omschrijving	Zie onderdeel
☐ Vooraf: Doornemen van deze handleiding	Geheel
☐ Vooraf: Doornemen van de lesbrief die de kinderen als voorbereiding in de klas doen	Voorbeeld: Bijlage (p. 50) Download: www.ivn.nl/scholenprogramma-ldd/handleidingen
☐ Vooraf: bekijken Werkblad van de kinderen zodat je weet wat we van ze verwachten	Voorbeeld: Bijlage (p. 55) Download: www.ivn.nl/scholenprogramma-ldd/handleidingen
☐ Vooraf: Je inleven in je rol en je introductieverhaal goed in je hoofd	2
☐ Ophalen materialen: de gidsentas goed controleren en aanvullen waar nodig	1.1
☐ Ophalen materialen: de opdracht rugzakken controleren en aanvullen	1.1
☐ Alle materialen meenemen naar startpunt denk aan de vlaggenstokken	1.1
☐ 15 minuten voor starttijd inclusief materialen bij startlocatie aanwezig zijn	2.1
☐ Na afloop alle materialen goed controleren, aanvullen waar nodig en netjes opbergen	1.1
☐ Na afloop eventueel ontbrekende materialen doorgeven aan IVN Brabant	Mail: nationaleparken-zuid@ivn.nl o.v.v. programma en de materialen die je mist

1.1. Materialencheck vooraf en na afloop

Elke groepje krijgt een **schatkaart**, vlag met nummer, klembord en 'schat/rugzak' mee. De materialen staan opgeslagen bij de boerderij op het adres Giersbergen 9. Check vooraf en na afloop of elke rugzak compleet is. De inhoud hoort als volgt te zijn:

Rugzakken kinderen

Schat 1: Natuurkunstenaar

- Opdrachtenblad
- Schetsblok
- 6 tekenplankjes
- 6 linialen
- Etui met potloden, 6 schetspotloden, puntenslijper, gum en zandloper
- Perspectiefraam
- A4 met tips voor ouders

Schat 2: Texturen en patronen bij bomen

- Opdrachtenblad
- Etui met potloden, puntenslijper en gum
- Pakje wascokrijtjes
- Kladblokje
- A4 met tips voor ouders

Schat 3: Sporen in het zand

- Opdrachtenblad
- Quiz ecologische voetafdruk 7x
- Poetsdoek
- Etui met 6 stiften, potloden, gum en puntenslijper
- A4 met tips voor ouders

Schat 4: Contrast

- Opdrachtenblad
- 8 Opdrachtkaartjes
- Kleurencirkel 2x
- Etui met potloden, gum en puntenslijper
- A4 met tips voor ouders

Schat 5: Natuurfilosoof

- Opdrachtenblad
- 28 Filosoferkaarten
- Praatstok
- Etui met potloden, gum en puntenslijper
- A4 met tips voor ouders

Verder moet er voor elk groepje een vlag met nummer aanwezig zijn.

Gidsentas

De gids heeft een tas met allerlei inspiratiemateriaal over natuur en kunst en praktische materialen. De inhoud daarvan is als volgt:

- Voorbeeld introductie bij aanvang
- Voorbeeld introductie bij eindopdracht
- Voorbeelden natuurmandala's
- Voorbeelden schilderijen Vincent van Gogh
- A3 schatkaart voor uitleg tijdens introductie
- Letterzetter tak
- Etui met reserve:
  - 6 puntenslijpers
  - 6 potloden
  - 6 gummen
  - 6 stiften (opdracht 3)
  - 1 zandloper (opdracht 1)
  - 1 poetsdoek (opdracht 3)
- 1 reserve schetsblok (opdracht 1)
- 1 reserve kladblok (opdracht 2)
- 6 klemborden
- Mapje met
  - 1 gidsenhandleiding
  - 1 docentenhandleiding
  - 1 lesbrief
  - 6 reserve werkbladen
- EHBO-setje
- Lang geknoopt touw voor eindopdracht

Inhoud reservekist

In de reservekist zitten de volgende materialen om de rugzakjes en je gidsentas aan te vullen iedere keer als er iets is opgebruikt:

! Let hierbij vooral op de schetsblokken schat 1 en kladblokken schat 2 !

- 2 sets opdrachtkaarten (5 schatten, dus 10 kaarten totaal)
- 1 set infokaarten begeleiders (1 t/m 5)
- Voldoende schetsblokken (www.action.com/nl-nl/p/schetsblok/) voor het hele seizoen (wordt gebruikt bij schat 1 - Natuurkunstenaar: 1 per 2 groepen)
- Voldoende kladblokken (HEMA, alleen in de winkel) voor het hele seizoen (wordt gebruikt bij schat 2 - Texturen en patronen: 1 per 3 groepen)
- Etui met:
  - potloden
  - puntenslijper
  - stiften
  - 4 reserve zandlopers (5 minuten voor schat 1 (natuurkunstenaar))
  - wascokrijtjes
- Reserve poetsdoeken
- 2 reserve schatkaarten
- 2 reserve routekaarten
- 2 reservesetjes van kaartjes bij schat 4 (contrast) en schat 5 (filosoferen)
- 6 klemborden
- Flinke voorraad werkbladen in mapje

2. Organisatorische begeleiding door de schoolgids

2.1. Locatie en tijd

Het programma start bij de parkeerplaats van Herberg De Drie Linden in Giersbergen. Als schoolgids ben je een kwartier voor het afgesproken tijdstip aanwezig bij deze startplaats met alle benodigde materialen. De klas wordt ook 15 minuten voor aanvang verwacht aanwezig te zijn, zodat het programma op tijd kan starten. Vanaf de parkeerplaats wordt er in ca 10 minuten naar de programmalocatie gelopen.

Bij aankomst op de programmalocatie in de duinen gaan de leerlingen, na een korte uitleg, in groepjes uiteen om de opdrachten die ze van jou meekrijgen uit te voeren. De locatie van de opdrachten bepalen ze zelf met behulp van de schatkaart. Eenmaal op de locatie aangekomen voeren ze de opdracht uit. Na het signaal van de gids gaan de leerlingen door naar de volgende opdracht. De begeleidende ouders blijven gedurende het programma, met de materialen, bij de opdracht waar ze met de kinderen als eerste naar toe gaan.

We verwachten van de leerkracht dat deze de orde en aandacht van de leerlingen organiseert zodat jij je als gids je op de inhoud kan richten. Je mag hier de leerkracht en de ouders dus ook op aanspreken. Verstandig om dat al bij de startlocatie te doen.

Het programma duurt alles bij elkaar **2 – 2,5 uur**. Dit is inclusief het heen- en teruglopen van en naar de locatie. Tijdens schat(opdracht) 5 kan er een korte pauze worden ingelast voor wat eten en drinken. De kinderen nemen hun eigen afval weer mee naar huis.

2.2. Afstemming met leerkracht

Controleer bij de leerkracht (vooraf op de parkeerplaats) of zij de volgende voorbereiding hebben getroffen:

- Zijn er groepjes gemaakt? (De leerkracht verdeelt de klas van tevoren in vijf groepen met nagenoeg hetzelfde aantal leerlingen)
- Is er een volgorde afgesproken?
- Is er voor elke opdracht een begeleider en heeft de begeleider de opdracht al doorgekeken?
- Zijn er vragen bij de begeleiders over hun rol en de opdracht die ze begeleiden?
- Is de voorbereidende lesbrieven behandeld in de klas?
- Is er voor elk groepje een werkblad geprint?

2.3. Rol van de gids

Tijdens de introductie en tijdens de eindopdracht is jouw rol het sterkst aanwezig. Dit zijn belangrijke momenten waarmee de essentie van het programma wordt overgebracht. Je zorgt dat de klas wordt ontvangen en geeft een inleiding over de werkwijze en de uitvoering van het programma. Je wijst ze op de gedragsregels in het gebied ([gedragsregels](#)) Ook zorg je ervoor dat alle materialen aanwezig zijn (zie

[Materialencheck](#)) en dat deze na controle door de leerlingen weer worden verzameld en op de juiste plek worden opgeborgen.

Tijdens de uitvoering van de opdrachten ben je aanspreekpunt voor inhoudelijke vragen of calamiteiten. Pak tijdens de introductie en tijdens de eindopdracht een leidende rol; de tijd daar tussenin ben je als gids meer op de achtergrond aanwezig.

Als je een rondje maakt langs de groepen geef dan ook even aandacht aan de begeleiders, door het te vragen of alles naar wens gaat en of ze nog verduidelijking nodig hebben;

Voor de uitleg van de eindopdracht neem jij als gids weer een leidende rol. Dit is als het ware de ontknoping van het programma waarbij duidelijk wordt dat het landschap waarin de leerlingen staan het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh is. Als de leerlingen aan de slag gaan met het maken van een natuurkunstwerk kun je ze op weg helpen met het inspiratiemateriaal uit je rugzak.

Samengevat: de groep wordt begeleid door jou als schoolgids van IVN Brabant. Jij zorgt ervoor dat:

- De materialen voor de uitvoering in het duingebied aanwezig zijn (uitgezonderd de werkblad voor de leerlingen);
- De klas op tijd bij de startlocatie wordt ontvangen;
- De klas begeleid wordt naar de juiste duinlocatie;
- De leerlingen, begeleiders en leerkracht een korte enthousiasmerende inleiding krijgen over de werkwijze en uitvoering van het programma;
- Er een overzicht wordt gehouden op de leerlingen en waar ze mee bezig zijn;
- Inhoudelijke vragen opgelost worden;
- De uitleg en een goed verloop van de eindopdracht;
- De materialen, na een goede controle door de leerlingen en de begeleidende ouder, weer verzameld worden.

De leerkracht blijft verantwoordelijk voor de (orde van de) groep. Ook is de school verantwoordelijk voor de materialen. Materialen die zoekgeraakt of beschadigd zijn, worden bij de school in rekening gebracht.

2.4. Uitleg van de begeleiding door ouders en leerkracht

De **leerkracht** verdeelt de klas (vooraf) in 5 groepen. Iedere groep krijgt een nummer behorende bij de opdracht die ze als eerste gaan doen. De locaties van de opdrachten staan op een schatkaart op basis van coördinaten waar ze in de klas mee hebben geoefend.

Voor dit programma zijn **5 begeleiders** nodig, één per opdracht. De begeleiders ontvangen de opdracht die zij gaan begeleiden **vooraf van de leerkracht**. De begeleiders gaan samen met hun eerste groepje naar de juiste locatie, die te vinden is op de schatkaart.

De begeleider blijft vervolgens, met de benodigde materialen en de schatkaart, op deze locatie om steeds een nieuw groepje bij dezelfde opdracht te begeleiden. De groepjes voeren de opdrachten, na de uitleg van de ouder, zelfstandig uit. De ouder kan ze stimuleren om nog beter na te denken of te zoeken. Doordat de ouder bij dezelfde opdracht blijft kunnen zij de groepjes steeds beter begeleiden en de opdrachten echt uitdiepen. Jij geeft als gids aan wanneer de tijd voor de opdracht erop zit, bijvoorbeeld met een fluitje. Hierna kijkt de groep goed op de schatkaart om de locatie van hun volgende opdracht te vinden. De begeleider let goed op dat ze de geheime code van het werkblad overnemen op hun werkblad.

Tips voor de begeleiders van de groepjes

- Laat de leerlingen de opdrachten echt zelfstandig uitvoeren;
- Stimuleer de leerlingen om zoveel mogelijk zelf ontdekkend bezig te zijn (kauw niet voor);
- Stimuleer de leerlingen om goed samen te werken binnen de groep;
- Laat de leerlingen zelf het antwoord op de vragen geven en vraag door wanneer ze het antwoord niet of onvoldoende weten;

In de rugzakken zit achtergrondinformatie bij de opdrachten, zoals in deze handleiding staat beschreven. **Wijs de begeleiders hierop en op bovenstaande tips.**

! Tip voor begeleiders! : neem de achtergrondinformatie door als de eerste groep bezig is met de opdracht. Deze informatie is voor de begeleider en **niet** voor de kinderen bedoeld.

2.5. Verantwoordelijkheid

Jij als schoolgids zorgt voor de ontvangst van de groep en de verdere inhoudelijke begeleiding van het Van Gogh Mysterie. Verder zorg jij ervoor dat al het benodigde materiaal aanwezig is. Dit geldt niet voor werkbladen: deze print de school uit voor elk groepje.

De school is altijd verantwoordelijk voor de groep. Dat betekent dat de betreffende leerkracht eventuele ordeproblemen en calamiteiten moet oplossen. Ook is de school verantwoordelijk voor de materialen: zoekgeraakte of beschadigde materialen worden bij de school in rekening gebracht.

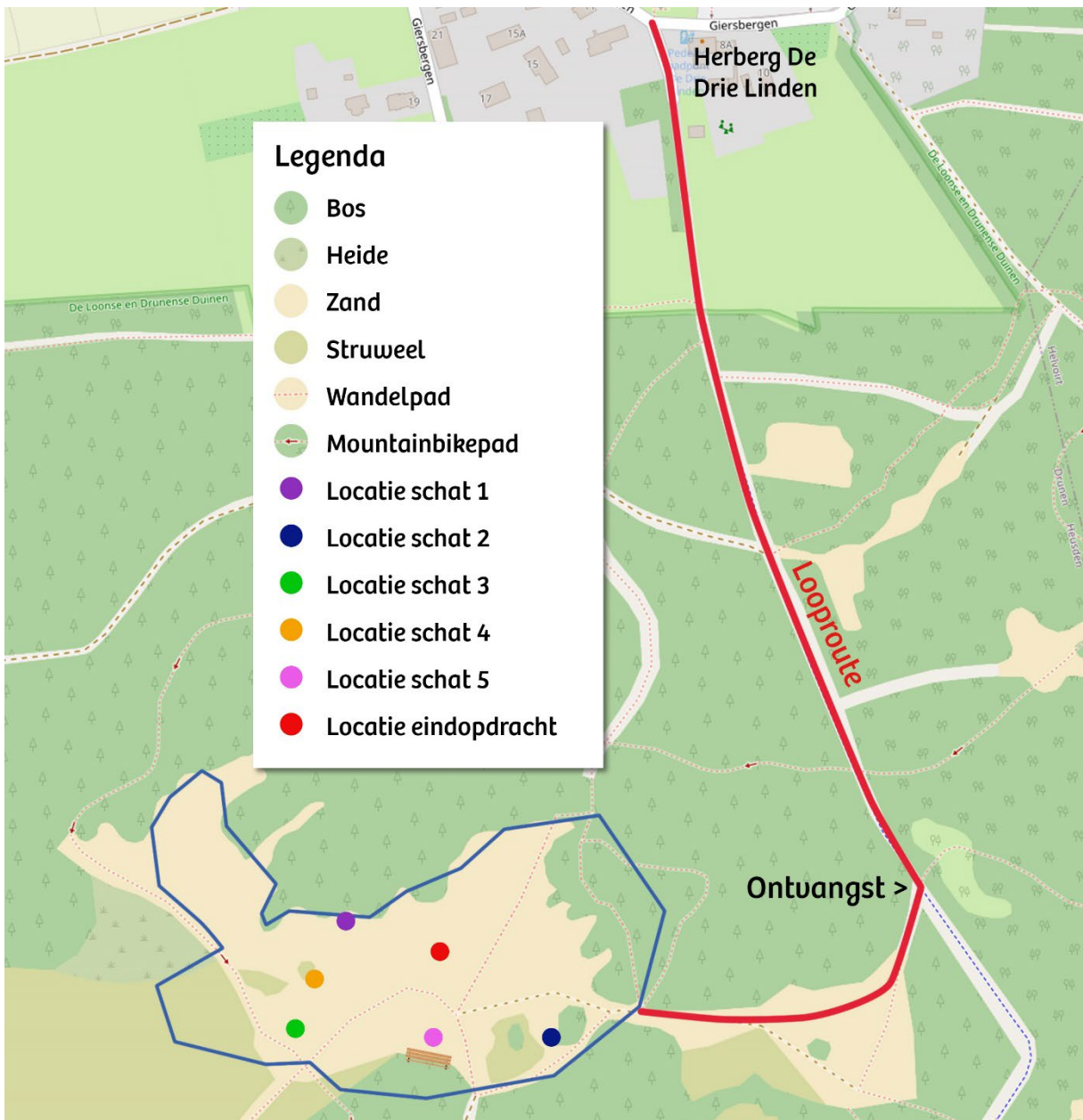
Vanuit IVN Brabant zal het Van Gogh Mysterie alleen worden afgelast wanneer het onweert of stormt en het daarmee niet veilig is om het gebied in te gaan. Wanneer het tijdens de excursie gaat onweten, ben jij als schoolgids gemachtigd om het programma tijdelijk te onderbreken of helemaal af te lasten. Regen is geen reden om af te lasten.

3. Inhoudelijke begeleiding door de schoolgids

Het doornemen van deze handleiding en alle bijbehorende materialen zou voldoende voorbereiding moeten geven voor het zelfstandig aanbieden van dit programma.

3.1. Routekaart

Je ontvangt de klas circa aan de rand van het (fiets)pad op circa 700 meter van Herberg De Drie Linden. Na de introductie neemt de je de klas mee de duinen in (zie onderstaande routekaart). Laat de groepjes hun eigen materialen dragen. Hier aangekomen vertel je dat ze nu in het gebied van de schatkaart zijn. Wijs de leerlingen op de grote A3 schatkaart uit je gidsentas waar jullie nu staan en hoe ze de kaart moeten houden. Check eventueel of ze het lezen van coördinaten begrijpen.

3.2. Introductie bij aanvang

Een goede introductie is het halve werk. Als schoolgids ontvang je de klas op de ontvangstlocatie. Zet ze in een tenentik (grote cirkel met tenen tegen elkaar) zodat je goed overzicht hebt en ziet of alle kinderen betrokken zijn. Leg vervolgens op een verhalende manier, die bij je past, uit wat jullie gaan doen. In deze introductie vermeld je in ieder geval het volgende:

- Wie je bent;
- Je link met het Van Gogh Mysterie, zie [voorbeeldintroductie bij aanvang](#);
- Je benadrukt dat ze te gast zijn in het gebied en dus rustig en met respect omgaan met de natuur en de materialen;
- Sta even stil bij onderstaande gedragsregels:

Gedragsregels

De school en de leerlingen zijn te gast in De Loonse en Drunense Duinen. Daarom gelden er een aantal **gedragsregels waar jij ze bij je introductie nogmaals op wijst**:

- Afval gaat mee terug naar school;
- De leerlingen volgen het programma en gaan niet rondzwerven door het gebied;
- Er mag niet dwars door de heide gelopen worden;
- Iedereen gedraagt zich rustig om zo min mogelijk dieren en mensen te verstoren;
- We brengen de natuur geen schade aan, we laten bomen en planten heel;
- Door het gebied lopen mountainbikepaden. Deze mag je als voetganger oversteken, maar blijf er niet op hangen en kijk goed uit of er geen mountainbikers aankomen;
- Spullen worden na gebruik weer netjes opgeborgen voor de volgende groep.

Voorbeeldintroductie bij aanvang

*“Ah, wat ontzettend fijn dat jullie hier allemaal zijn! **Mijn naam is .... en ik ben natuurkunstverzamelaar.** Kunst over, van of in de natuur, ik ben er altijd naar opzoek. En ik heb gehoord dat hier in de duinen wel een heel bijzonder kunstwerk verscholen ligt... namelijk het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh. Ik heb het nog niet kunnen vinden, maar ik heb gehoord dat jullie mij hierbij kunnen helpen. Jullie hadden al gehoord over de **schatkaart** die van dit gebied gevonden is, hè? Ik ben vast gaan kijken op de plekken die de kaart aanwijst. Bij deze plekken horen speciale opdrachten die jullie gaan uitvoeren om meer over de relatie tussen natuur en kunst te ontdekken.*

*Elk groepje krijgt van mij zo één van de “opdrachten” die ik gevonden heb en een kopie van de **schatkaart**. Elke “opdracht of schat” heeft een nummer. Dit nummer staat ook aangegeven op de kaart. Jullie gaan eerst naar de plek op de kaart waar ik jullie schatkist gevonden heb. Ik heb namelijk het idee dat die plek wel eens belangrijk kan zijn...*

Zodra je op de plek van de coördinaten bent aangekomen, zet je de schat neer en plant je het vlaggetje in de grond. Vervolgens doe je de opdracht die erin zit. **Ben je klaar?** Zorg dan dat je alle spullen weer **netjes** terug stopt, schrijf de geheime code op, en laat de spullen nestjes bij het vlaggetje en de begeleider staan. Dan gaan jullie opzoek naar de volgende schat. Ben je begonnen bij schat 1? Dan ga je opzoek naar schat 2. Begonnen bij schat 3? Dan ga je opzoek naar schat 4. Enzovoorts.

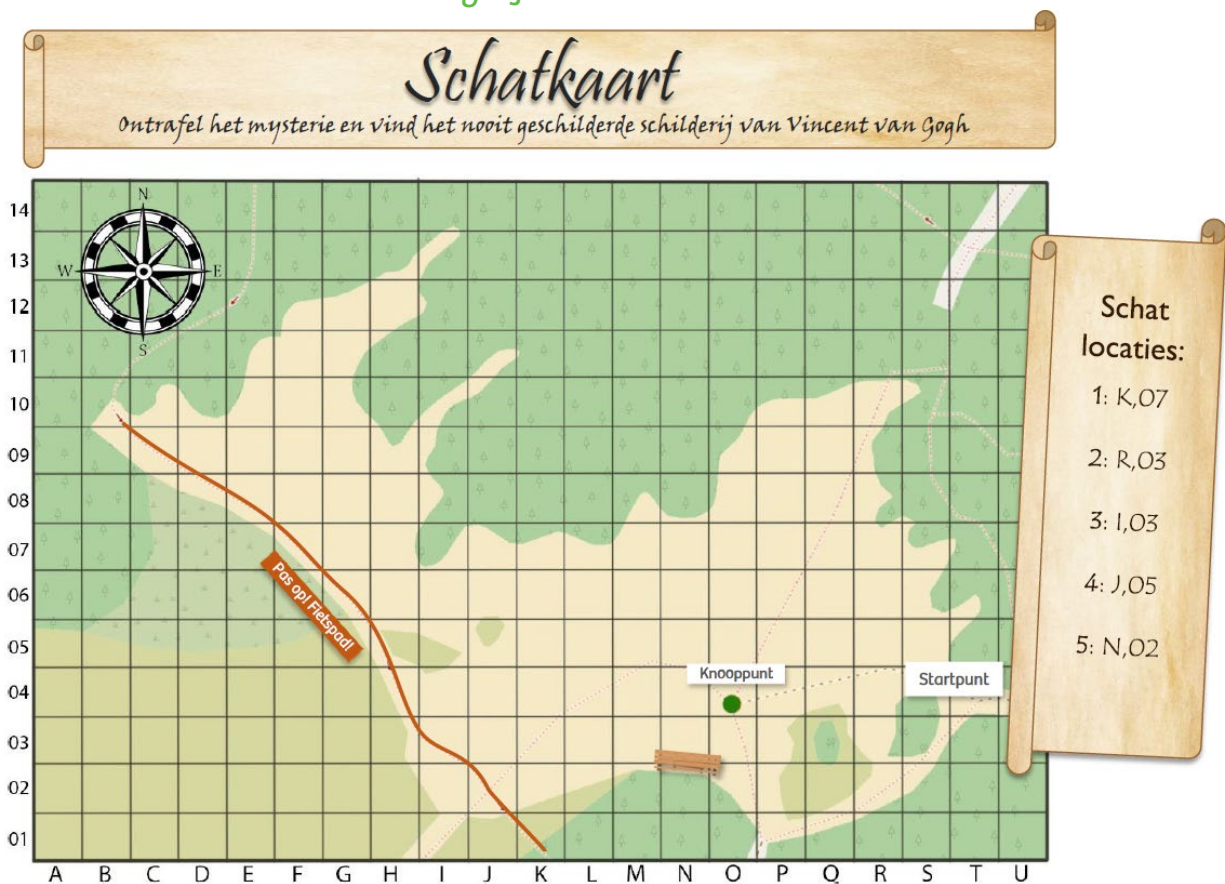
Elke schat bevat ook een **aanwijzing** naar het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh. Deze noteer je op jullie **werkblad**. Als het jullie lukt om alle aanwijzingen te verzamelen en de code te kraken, komen we er als het goed is achter waar het schilderij is!

Zijn jullie klaar met **jullie laatste schat**? Neem deze dan mee naar de locatie op de schatkaart die de code aangeeft. Zo blijven de schatten niet in de natuur zwerven.

Gaan jullie mee?

Zoals eerder vermeld zitten de opdrachten die de kinderen moeten doen in rugzakken die ze zelf plaatsen. De locaties van de schatten zoeken ze aan de hand van coördinaten op de schatkaart. Elke schat bestaat uit een opdrachtenblad met een inleiding door het karakter Vince en één of twee bijbehorende opdrachten en de benodigde materialen. De verwerking van de opdrachten schrijven de leerlingen op hun werkblad.

3.3. Schatkaart voor uitleg tijdens introductie

3.4. Letterzetter tak

Bij opdracht 2 staat op het werkblad een voorbeeld van een tak met letterzetter. In je gidsentas zit hiervan een mooi voorbeeld, die je tijdens je introductie of afsluiting kunt laten zien.

3.5. Introductie eindopdracht

De aanwijzingen die de leerlingen van de opdrachtenkaarten hebben verzameld vormen samen de coördinaten van de locatie van "het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh". Op deze locatie sta jij gids klaar met een grote lijst gemaakt van touw.

Groepjes die aankomen gaan EERST hun tas controleren en komen eventueel aanvulling bij jou ophalen.

Daarna kunnen ze eventueel even wat drinken en. Als alle leerlingen zijn aangekomen, en hun tassen hebben gecontroleerd, leg jij als gids uit dat je erachter bent waar het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh is. Je vraagt een leerling om de andere kant van het touw omhoog te houden. Zo ontstaat er een venster waar de rest van de klas doorheen kan kijken. "Kijk maar eens! We zijn er al die tijd al!"

Voorbeeldintroductie bij eindopdracht

“Kijk eens goed door dit venster wat we hebben gemaakt. Men heeft het wel vaker over een “schilderachtig” landschap. Daar zijn de Loonse en Drunense Duinen een goed voorbeeld van. De combinatie van het zand, de planten, bomen en diersoorten zorgen voor een uniek samenhangend geheel. Vincent van Gogh had een grote liefde voor het Brabants landschap en gebruikte deze als inspiratie voor zijn schilderijen, ook toen hij in het buitenland woonde. De echte Loonse en Drunense duinen heeft hij echter nooit geschilderd. Dat is jammer. Het is een uniek landschap en is het waard om bewaard te worden en te worden vereeuwigd.

*Gelukkig zijn jullie daar. Jullie zijn allemaal Brabantse kinderen, en hebben daarmee bij voorbaat al een connectie met van Gogh. Daarom nodig ik jullie uit om jullie eigen van Gogh te maken in een **natuurkunstwerk**.*

Vincent van Gogh wilde in zijn schilderijen meer dan alleen de realiteit weergeven. Hij probeerde een gevoel over te brengen, bijvoorbeeld door opvallend kleurgebruik of door textuur aan te brengen met de verf. Een kunstwerk hoeft dus niet precies te lijken op de werkelijkheid. Welk gevoel wil jij overbrengen?”

Laat de kinderen ter inspiratie een aantal van de voorbeelden (natuurmandala's en schilderijen) uit jouw tas zien.

Touw als schilderijlijst

Leg het touw neer op de grond zodat het een kader vormt. Hierbinnen gaan de leerlingen met de hele klas werken aan hun natuurkunstwerk. Dit maken ze met natuurlijke materialen die ze vinden uit de omgeving. **Let op:** Ze mogen alléén “dood” materiaal gebruiken. Dus geen bladeren/takken van de bomen afhalen. Gevonden afval mag ook verwerkt worden in het kunstwerk, maar moet naderhand wel opgeruimd worden.

Tips tijdens de eindopdracht:

- Help de leerlingen op weg met de voorbeelden van natuurkunstwerken, tak met tekening letterzetter of werken van Vincent van Gogh uit je rugzak;
- Refereer aan de opdrachten die de leerlingen hebben gedaan: Hoe kun je gebruik maken van structuren en patronen, welke contrasten kun je erin verwerken, hoeveel verschillende kleuren gaat het kunstwerk hebben? Je kunt ook tekenen in het zand en zo een bijzonder spoor achterlaten;
- Leg nadruk op het feit dat kunst niet perfect hoeft te zijn. Ze hoeven geen kunstwerk te maken dat miljoenen waard is. De waarde van kunst is de waarde die je er zelf aan geeft;
- Vincent van Gogh zei ooit: “Ik maak steeds wat ik nog niet kan om het te leren kunnen.” Gebruik deze quote voor leerlingen die bang zijn om het “fout” te doen. Ook Vincent van Gogh was niet van de één op de andere dag kunstenaar. Daar heeft hij veel voor geoefend. Oefening baart kunst!

- Stimuleer samenwerking tussen de leerlingen - iedereen helpt mee;
- Sluit op tijd af. Neem nog een paar minuten om het werk na te bespreken. Reken minimaal 10 minuten voor het teruglopen naar de startlocatie.

Nabespreking eindopdracht

Besprek het maken van het natuurkunstwerk na met de groep. Stel een aantal zelfreflectievragen zoals:

- Wat stelt het (deel van) kunstwerk voor?
- Wat vertelt het (deel van) werkstuk?
- Welke materialen hebben jullie gebruikt?
- Wat is jouw aandeel geweest in het werk?
- Welk gevoel krijg je als je naar het kunstwerk kijkt?
- Lukte het zoals je had gewild?

Het is belangrijk om bij het nabespreken en reflecteren woorden en zoals 'mooi' en 'lelijk' weg te laten. De opdracht gaat niet om een mooi eindresultaat maar over het toepassen van creatieve vaardigheden om een eigen uniek resultaat te produceren.

Sluit af door de leerlingen te bedanken met het ontrafelen van het mysterie. Vertel ze dat ze altijd terug kunnen komen naar het kunstwerk, maar dat het er dan wel weer anders uit kan zien. De natuur is altijd in beweging. Dat maakt het juist zo'n mooi en interessant kunstwerk!

Begeleid de klas 10 minuten voor de eindtijd weer mee terug naar het startpunt bij De Drie Linden. Laat de groepjes hun schatten weer mee terugnemen en inleveren op het startpunt.

4. Voorbereiding op school door kinderen

Ter voorbereiding op de excursie krijgen de leerlingen een interactieve lesbrieft (zie www.ivn.nl/scholenprogramma-ldd/handleidingen en [bijlage p. 50](#)) met drie opdrachten die het verhaal rondom het Van Gogh Mysterie introduceren. De klas maakt kennis met het leidende karakter: een jongen genaamd Vince. Hij neemt ze mee in het werk en leven van Vincent van Gogh en vervolgens mee naar buiten. Tijdens dit programma leren de leerlingen ook hoe zij moeten werken met coördinaten. Dit doen zij aan de hand van een schatkaart die gebruikt wordt tijdens de excursie.

Voor een goed verloop van de excursie is het belangrijk dat de voorbereidende opdrachten in de klas worden gedaan. Hierbij doen de leerlingen kennis en vaardigheden op die nodig zijn voor het uitvoeren van opdrachten in het gebied. De opdrachten zijn aan te passen aan de aanwezige faciliteiten en de beschikbare tijd. Alles bij elkaar duren de voorbereidende opdrachten ongeveer 1 - 1,5 uur.

Meer informatie over de opdrachten is te vinden in de lesbrieft van het Van Gogh Mysterie, onder het kopje "informatie voor de leerkracht" (laatste pagina lesbrieft).

De voorbereiding bestaat uit drie opdrachten ter voorbereiding voor het buitenprogramma:

- Oog voor detail
- Wie was Vincent van Gogh?
- Schatkaart lezen

5. Achtergrondinformatie bij de opdrachten

De opdrachten van dit programma zijn verdeeld in vijf **verschillende 'schatten'**. Elk groepje leerlingen krijgt bij aanvang één schat en toegewezen en plaatst deze zelf in het gebied. De locaties van de schatten zoeken ze aan de hand van coördinaten op een **schatkaart**.

Elke schat bestaat uit een tas met daarin een opdrachtenblad met een inleiding door het karakter Vince, één of twee opdrachten en benodigde materialen. Op iedere kaart staat ook een geheime code om de locatie van de laatste opdracht te ontdekken. Deze code en antwoorden/opmerkingen op sommige opdrachten noteren ze op hun **werkblad**.

In de bijlage zijn alle opdrachtkaarten en bijbehorende (print)materialen opgenomen.

De begeleiders blijven bij de schat. Voor de begeleiders is onderstaande informatie op een aparte begeleiderskaart opgenomen, die in de rugzakken van de bijbehorende opdrachten zitten.

Schat 1: Natuurkunstenaar

Opdracht 1 combineert een stukje natuur- en kunsteducatie. Tijdens deze opdracht gaan de leerlingen een schets maken van iets uit de natuur met behulp van een perspectiefraam. Tijdens de voorbereidende les op school hebben ze al geleerd dat een perspectiefraam Vincent van Gogh hielp om meer diepte in zijn schilderijen te krijgen.

Een perspectiefraam is een raampje met draden eroverheen gespannen. Deze draden kruisen elkaar in het midden. Van Gogh keek door het perspectiefraam naar wat hij wilde tekenen en tekende de lijnen over op het lege doek. Deze lijnen hielpen hem om objecten in de juiste verhouding te tekenen en meer diepte in zijn schilderij te krijgen

Door op dezelfde manier te werk te gaan kunnen de leerlingen zich beter verplaatsen in de Brabantse schilder en ervaren ze de werking van perspectief. Ook daagt de opdracht ze uit om met een "kunstenaarsoog" naar de natuur te kijken: Welke bijzondere details zijn er allemaal te vinden waar anderen misschien aan voorbij lopen?

Ten slotte vergelijken de leerlingen hun schetsen met elkaar en kijken wat opvalt. Waarschijnlijk valt het op dat de schetsen allemaal anders zijn, terwijl ze hetzelfde hebben getekend. Interessant om erover na te denken hoe dat dan komt.

Schat 2: Texturen en patronen bij bomen

Bij **opdracht 2a** gaan de leerlingen bomen herkennen aan de hand van hun schors, bladeren en vruchten. Met behulp van de zoekkaart op het opdrachtenblad proberen ze een (zomer)eik, (ruwe) berk en grove den te vinden. De leerlingen leren via deze opdracht over de verschillen tussen boomsoorten en hoe je een boom aan zijn schors, bladeren en vruchten kunt herkennen. Ook ervaren ze dat elke boom uniek is.

Van deze drie bomen maken de leerlingen bij **opdracht 2b** een schorsportret. Hierbij kunnen ze het beste elkaar helpen. Om de beurt helpen één of twee leerlingen door een blaadje uit het kladblok tegen een boom vast te houden, terwijl hun groepsgenoot het

schorsportret maakt door met een wascokrijtje over het papier heen te gaan. Vervolgens vergelijken ze de afdruk die ze hebben gemaakt met de afbeelding op de zoekkaart. Iedere leerling maakt één schorsafdruk, waarbij in ieder geval een portret van een eik, berk en den gemaakt worden. De schorsportretten klemmen ze vervolgens op hun klembord.

Op het **werkblad** staat een raadsel over een natuurlijk bomenkunstwerk. De leerlingen moeten samen bedenken hoe en door wie dit kunstwerk gemaakt kan zijn.

Boomschors

Bij veel bomen barst de schors naarmate de boom dikker wordt omdat deze dode laag niet mee kan groeien. Bij andere bomen scheurt de bast niet vanwege zijdelingse delingen van de bast. De structuur en de kleur van de schors is vaak zo karakteristiek, dat veel boomsoorten herkenbaar zijn aan de schors.

Herkennen van een boomsoort

Een boom heeft vele kenmerken waaraan je kunt zien wat voor soort het is. Denk hierbij aan het blad of de naalden, de knoppen, de vruchten, het aantal takken en de structuur daarvan, hoe groot de boom wordt, de groeiplaats en het silhouet van de boom.

Boomsoorten die veel voorkomen in de Loonse en Drunense duinen zijn de zeeden, grove den, zomereik, ruwe berk, vuilboom, lijsterbes en de Drentse krent. Deze laatste drie zijn overigens meer struiken dan echte bomen.

Letterzetter

De patronen op de afbeelding bij opdracht twee van schat 2 'bomen herkennen' op het werkblad zijn gemaakt door de letterzetter. Dit is een kever die vooral voorkomt op sparren. Via een zwakke plek in de schors boren ze zich een weg naar binnen. Hier maakt het mannetje een "paringskamer" om met vrouwtjes te paren. Na de paring graaft het vrouwtje nog verder onder de schors om haar eitjes te leggen. De larven die daaruit komen eten dwars op de moedergang, wat het karakteristieke patroon veroorzaakt. Als de larven volgroeid zijn, verpoppen ze zich en na circa zes weken komen de kevers uit de poppen, boren ze zich naar buiten en vliegen uit naar een volgende boom. Dan begint de cyclus weer opnieuw.

Schat 3: Ecologische voetafdruk

Deze schat gaat over het spreekwoordelijke spoor van de mens, ook wel de ecologische voetafdruk. De leerlingen doen een korte quiz waarbij ze in 9 vragen hun eigen leefstijl onder de loep nemen. Elk antwoord is een bepaald aantal punten waard. De begeleider leest de vragen voor. De leerlingen noteren hun punten per vraag met stift op een geplastificeerd quizblad. Ze berekenen hun score door de punten van hun antwoorden bij elkaar op te tellen. Hierdoor krijgen ze inzicht in de impact die zij zelf hebben op de aarde. De totale scores worden opgeschreven op het werkblad en met elkaar vergeleken. Wie heeft er de hoogste score (= grootste voetafdruk)? En wie de laagste (= kleinste voetafdruk)? Hoe komt dat? Kunnen ze samen manieren bedenken om hun

ecologische voetafdruk kleiner te maken en waarom is dit zo belangrijk? Ten slotte denken de leerlingen na over de voetafdruk die Vincent van Gogh zou hebben gehad.

De leerlingen worden met deze opdracht bewust gemaakt van de manieren waarop de mens een impact heeft op de natuur en kunnen dit op zichzelf betrekken. Ook wordt het ecologisch besef in een historische context geplaatst door na te denken over de ecologische voetafdruk van Vincent van Gogh. Waarom zou deze groter of juist kleiner zijn? Wat is er in deze tijd allemaal anders dan in de tijd waarin Vincent leefde en welke aspecten hiervan hebben invloed op onze ecologische voetafdruk?

Ecologische voetafdruk

De voetafdruk (ook wel mondiale of ecologische voetafdruk genoemd) is de ruimte die we per persoon innemen op aarde. Deze ruimte wordt berekend op basis van jouw levensstijl. Alles wat je consumeert kost namelijk ruimte. Eten en drinken neemt bijvoorbeeld ruimte in beslag, omdat het verbouwd en vervoerd moet worden. Maar ook papiergebruik (denk aan bomenkap) en energieverbruik (CO₂ uitstoot) kosten veel ruimte.

Nederland is een rijk land met een hoge levensstandaard. We zijn gewend aan een luxe levensstijl. De gemiddelde Nederlander heeft hierdoor een voetafdruk van 4,1 hectare. Dat is 41.000 m² ofwel 8 voetbalvelden. Een flinke lap grond, maar wat zegt dit nu?

Als we alle beschikbare ruimte op aarde eerlijk verdelen over alle mensen, zonder dat de aarde uitgeput raakt, dan is er 1,8 hectare (3 voetbalvelden) per persoon beschikbaar. Dit noemen we het Eerlijk Aarde-aandeel. De gemiddelde voetafdruk van alle mensen op de wereld is nu 2,7 hectare. Dat is dus een stuk meer dan het Eerlijk Aarde-aandeel van 1,8 hectare! We verbruiken met z'n allen dus meer dan de aarde te bieden heeft.

Anders gezegd: we maken de natuurlijke reserves van de aarde op.

En helaas kan de natuur deze reserves niet meer op tijd aanvullen. Er zijn grenzen aan het gebruik van de aarde en aan onze manier van leven. Die grenzen worden iedere dag overschreden. We leven op te grote voet!

Ontwikkelingslanden doen het wat dat betreft veel beter dan westerse landen. Zij hebben een kleinere voetafdruk dan wij. Jammer genoeg krijgen zij de zwaarste klappen als het gaat om de gevolgen van onze voetafdruk en klimaat.

Schat 4: Contrast

Vincent van Gogh zocht in zijn schilderijen verschillende contrasten op. De leerlingen gaan dit ook doen in de natuur.

Opdracht 4a wordt uitgevoerd in twee- of drietallen. De leerlingen laten elkaar met behulp van opdrachtkaartjes voelbare contrasten ervaren. Bijvoorbeeld hoog en laag of zacht en hard. Leerling A pakt een opdrachtenkaartje en gaat op zoek naar materialen die passen bij het contrast dat op het kaartje genoemd wordt voor leerling B. Vervolgens probeert leerling B te raden welk contrast hij/zij net gevoeld heeft. Daarna worden de rollen omgedraaid en voert leerling B een andere opdracht uit met leerling A.

Bij **opdracht 4b** gaan de leerlingen op zoek naar kleurcontrasten in de natuur. Deze verzamelen ze en leggen ze per kleurcontrast bij elkaar. Om voorwerpen met contrasterende kleuren te zoeken maken ze gebruik van de kleurencirkel. Er zijn ook contrasten te vinden die niet verzameld kunnen worden. Bijvoorbeeld het contrast van de blauwe lucht met de gele zon. Deze kunnen de leerlingen aanwijzen of benoemen.

Tips voor ondersteuning:

Het kan zijn dat de leerlingen het lastig vinden om contrasten te bedenken. Probeer dan niet meteen voorbeelden te geven, maar laat de leerlingen hier zelf mee komen door de vraag te stellen welke dingen ze kunnen bedenken die tegenovergesteld zijn aan elkaar. Bijvoorbeeld koud/warm, hard/zacht, hoog/laag, wit/zwart, rood/groen, licht/donker. Kunnen ze hier voorbeelden van vinden uit de omgeving?

Het doel van deze opdrachten is om leerlingen te laten begrijpen wat contrast inhoudt en op welke manier je deze terug kunt vinden in de natuur door ze hier zelf onderzoek naar te laten doen. Ook leren ze wat complementaire kleuren zijn en hoe deze kleuren elkaar versterken in de kunst.

Wat is contrast

Een contrast is het verschil tussen tegenstellingen en overeenkomsten. Bijvoorbeeld tussen licht en donker of tussen twee kleuren, tussen personen, tussen of binnen stukken muziek. Een laag contrast duidt op weinig verschil: grijstinten onderling bijvoorbeeld.

In de schilderkunst is kennis van de kleurcontrasten een middel om een schilderij bewust evenwichtig of juist spannend te maken. Contrasterende kleuren kunnen elkaar versterken, door de invloed die ze bij waarneming op elkaar lijken te hebben. Er zijn verschillende vormen van kleurcontrast:

- Kleur tegen kleur (ontstaat door primaire kleuren – rood, geel en blauw – direct tegen elkaar aan te zetten zonder tussentonen);
- Licht-donkercontrast (ontstaat tussen donkere en lichte variaties van twee kleuren, maar ook tussen verschillende nuances (of tonen) van één kleur);
- Warm-koud contrast (wordt veroorzaakt doordat sommige kleuren, rondom de kleur rood, een warme indruk maken. Andere kleuren, rondom de kleur blauw, maken een koude indruk);
- Complementair contrast (met kleuren die tegenover elkaar staan in de kleurencirkel);
- Kwaliteitscontrast (contrast tussen heldere, verzadigde kleuren, en matte, troebele kleuren);
- Kwantiteitscontrast (er kan een als spannend ervaren contrastverschil ontstaan door de kleuren in zeer verschillende hoeveelheden te gebruiken).

Schat 5: Natuurfilosoof

Vincent van Gogh was niet alleen een schilder, maar ook een echte denker die veel nadacht over de grote vragen in het leven. Daarom staat de opdracht van schat 5 in het teken van filosofie. Bij deze opdracht horen een stapeltje kaarten met filosofische vraagstukken op het niveau van groep 7/8 en een praatstok. De leerlingen gaan in een kring zitten en trekken om de beurt een kaartje van de stapel filosoferkaarten. Vervolgens bespreken ze de vraag. De leerlingen maken bij de bespreking gebruik van een praatstok. Alleen degene die de praatstok in zijn handen houdt, mag vertellen. Als de verteller klaar is legt hij de praatstok neer en mag een ander deze oppakken. Als niemand meer iets bij deze vraag te vertellen heeft, trekt de volgende een kaart om te bespreken. Zo gaan ze door tot de kring rond is. Op het werkblad noteren de leerlingen vragen die ze in de klas nog willen bespreken.

Het doel van deze opdracht is om de leerlingen kennis te laten maken met filosofische vraagstukken en het kritisch en creatief denken te stimuleren. Ook leren de leerlingen met respect naar elkaar te luisteren door het gebruik van de praatstok. Filosofie draagt bij aan de ontwikkeling en persoonsvorming. Omdat er bij filosofische vragen geen goed of fout antwoord is, hoeven de kinderen niet te raden wat de volwassene graag wil horen, maar mogen ze vrijuit spreken en denken. Door bijzondere en verrassende vragen te stellen voelen ze zich aangemoedigd om over hun eigen ideeën te vertellen.

Tijdens deze opdracht kunnen leerlingen ook hun drinken/eten nuttigen.

Wat is filosofie

Filosofie betekent in het grieks: houden van wijsheid (filo = houden van, sophia = wijsheid). Een filosoof wil dus heel graag wijs, oftewel slim, worden! Wijs word je volgens filosofen niet wanneer je ergens een mening over hebt, maar wanneer je ergens kennis over hebt. De oude filosoof Plato maakt dit onderscheid, tussen een mening ("doxa" in het grieks) en kennis ("epistèmè"). Een filosoof zoekt dus naar ware kennis. Iets wat waar is voor iedereen.

Een voorbeeld van filosofie

De filosoof heeft een manier nodig om kennis te krijgen. Deze manier noemen we de "filosofische methode". De filosofische methode is meestal een dialoog. In de dialoog spreek je met elkaar zoals Socrates dat deed, of zoals een klein kind dat doet; iemand geeft een mening, en jij vraagt steeds: "waarom is dat zo?", "hoe zit dat dan?". Door het beantwoorden van deze vragen probeer je tot kennis te komen.

Vincent van Gogh en filosofie

Vincent van Gogh was geen beroemde filosoof en hij beschouwde zichzelf ook niet dusdanig. Maar uit de brieven die hij schreef blijkt dat hij wel veel nadacht over de grote vragen in het leven waar niemand echt een antwoord op weet. Tijdens het schilderen in de natuur was hij – bewust of onbewust- steeds bezig met filosoferen!

Eindopdracht

De aanwijzingen die de leerlingen van de opdrachtenkaarten hebben verzameld vormen samen de coördinaten van de locatie van “het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh”. Op deze locatie staat de gids klaar met een grote lijst gemaakt van touw. Leerlingen die eerder aankomen kunnen een korte **drinkpauze** houden. Als alle leerlingen zijn aangekomen legt de gids uit dat hij erachter is waar het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh is. De gids vraagt een leerling om de andere kant van het touw omhoog te houden. Zo ontstaat er een venster waar de rest van de klas doorheen kan kijken.

De gids legt uit dat het gebied waar de kinderen nu staan het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh is. Men heeft het wel vaker over een “schilderachtig” landschap. Daar zijn De Loonse en Drunense Duinen een goed voorbeeld van. De combinatie van het zand, de planten, bomen en diersoorten zorgen voor een uniek samenhangend geheel. Vincent van Gogh had een grote liefde voor het Brabants landschap en gebruikte dit als inspiratie voor zijn schilderijen, ook toen hij in het buitenland woonde. De echte Loonse en Drunense Duinen heeft hij echter nooit geschilderd. Dat is jammer. Het is een uniek landschap en is het waard om bewaard te worden en te worden vereeuwigd.

De gids legt het kader op de grond neer en nodigt de leerlingen uit om hierin hun eigen Van Gogh te maken in een **natuurkunstwerk**.

Werkwijze

De leerlingen werken als eindopdracht met de hele klas binnen het kader aan een eigen natuurkunstwerk. Dit maken ze met natuurlijke materialen die ze vinden in de omgeving. Let op: er mag alleen “dood” materiaal gebruikt worden. Dus geen bladeren/takken van bomen afhaken. Gevonden afval mag verwerkt worden in het kunstwerk, maar moet naderhand wel worden opgeruimd. De gids heeft in zijn rugzak een aantal voorbeelden van natuurmandala's en andere kunstwerken om de leerlingen te inspireren en op weg te helpen. Als docent kun je de leerlingen ook aansturen en helpen door vragen te stellen en suggesties te doen.

Tips tijdens de eindopdracht:

- Refereer aan de opdrachten die de leerlingen hebben gedaan: Hoe kun je gebruik maken van structuren en patronen, welke contrasten kun je erin verwerken, hoeveel verschillende kleuren gaat het kunstwerk hebben? Je kunt ook tekenen in het zand en zo een bijzonder spoor achter laten;
- Leg nadruk op het feit dat kunst niet perfect hoeft te zijn. Ze hoeven geen kunstwerk te maken dat miljoenen waard is. De waarde van kunst is de waarde die je er zelf aan geeft;
- Vincent van Gogh zei ooit: “Ik maak steeds wat ik nog niet kan om het te leren kunnen.” Gebruik deze quote voor leerlingen die bang zijn om het “fout” te doen. Ook Vincent van Gogh was niet van de één op de andere dag kunstenaar. Daar heeft hij veel voor geoefend. Oefening baart kunst;

- Stimuleer samenwerking tussen de leerlingen - iedereen helpt mee;
- Vergeet vooral niet om een foto te maken van de leerlingen met hun kunstwerk!

Nabespreking

De schoolgids bespreekt het maken van het natuurkunstwerk kort na met de leerlingen door een aantal zelfreflectievragen te stellen zoals:

- Wat stelt het (deel van) kunstwerk voor?
- Wat vertelt het (deel van) werkstuk?
- Welke materialen hebben jullie gebruikt?
- Wat is jouw aandeel geweest in het werk?
- Welk gevoel krijg je als je naar het kunstwerk kijkt?
- Lukte het zoals je had gewild?

De gids sluit af door de leerlingen te bedanken voor het ontrafelen van het mysterie. Ook vertelt de gids de leerlingen dat ze altijd terug kunnen komen naar het kunstwerk, maar dat het er dan wel weer anders uit kan zien. De natuur is altijd in beweging. Dat maakt het juist zo'n mooi en interessant kunstwerk!

Ongeveer 10 minuten voor de eindtijd van het programma begeleidt de gids de klas weer naar het startpunt. De leerlingen controleren samen met de gids de schat die ze het laatst hebben gedaan en nemen deze mee terug naar het startpunt. Eventueel ontbrekende materialen worden doorgegeven aan de gids zodat deze ze aan kan vullen.

6. Afsluiting tips voor verwerking op school

Tijdens het terug wandelen naar de startlocatie is het fijn als je bij de ouders en leerkrachten peilt hoe ze het programma ervaren hebben, juist omdat het nog zo nieuw is.

Wijs de leerkracht daarnaast nog op het hoofdstuk [Verwerking in de klas](#) zoals het in de handleiding voor de leerkrachten is aangegeven.

In de docentenhandleiding staan voorbeeld vragen per opdracht en meer algemene vragen over het programma. En tevens tips om het project op een creatieve manier af te ronden.

Doordat jij als gids hier bewust aandacht aan geeft is de kans groter dat de leerkrachten dit ook daadwerkelijk gaan doen.

7. Doelstellingen en raakvlakken met het onderwijs

In dit hoofdstuk kun je meer lezen over de doelstellingen die we met dit programma willen bereiken. Het is goed om dit in je achterhoofd te hebben omdat leerkrachten ervan uit gaan dat we hier dus ook echt aandacht aan besteden.

7.1. Doelstellingen van het programma

De **concrete doelstellingen** van het Van Gogh Mysterie zijn als volgt:

Hoofd

- De leerling verwerft inzicht over de eigen leefstijl en welke invloed deze heeft op de natuur;
- De leerling denkt na over filosofische vraagstukken en kan hierover discussiëren met leeftijdsgenoten;
- De leerling kan in eigen woorden uitleggen wat een ecologische voetafdruk inhoudt;
- De leerling kan verbanden leggen tussen natuur en kunst en kan dit op eigen wijze formuleren.

Hart

- De leerling bouwt door verwondering en ervaring met alle zintuigen aan een positieve relatie met de natuur;
- De leerling kan de waarde van de natuur voor de mens (algemeen en persoonlijk) op eigen wijze formuleren;
- De leerling kan de waarde van cultureel erfgoed op eigen wijze verwoorden;
- De leerling kan naar de natuur kijken vanuit een kunstzinnig/esthetisch perspectief;
- De leerling kan samenwerken in kleine groepjes;
- De leerling kan reflecteren op eigen werk en handelen.

Handen

- De leerling kan een kaart lezen aan de hand van coördinaten;
- De leerling kan met behulp van een zoekkaart verschillende boomsoorten determineren;
- De leerling kan met een grotere groep werken aan een gezamenlijk creatief natuurproject.

7.2. Kerndoelen

Het Van Gogh Mysterie bestrijkt een aantal **kerndoelen** binnen het thema 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' voor het primair onderwijs:

Mens en samenleving:

39. De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Natuur en techniek:

40. De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

Ruimte

50. De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas.

Tijd

53. De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis.

56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

7.3. Aanbodsdoelen

Het van Gogh Mysterie bestrijkt (delen van) de volgende **aanbodsdoelen** uit de inhoudslijnen voor het primair onderwijs:

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Planten, dieren en de mens

- Waarnemen en verkennen van de omgeving met al je zintuigen;
- Ontmoeten, verwonderen en beseffen van de grote verscheidenheid aan planten, dieren en schimmels;
- Ervaren van schoonheid en esthetische waarde van natuur voor de mens;
- Met zorg omgaan met planten en dieren;
- Onderzoeken van het verband tussen vorm en functie bij (onderdelen van) planten en bij (onderdelen van) dieren;
- Ordenen en op naam brengen van planten en dieren (en paddenstoelen) uit de omgeving met behulp van passende determineersleutels (op kaart en computer).

De ruimte om je heen

- Beseffen van het belang om natuur te behouden;
- Verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht;
- Zorgdragen voor het milieu;
- Verkrijgen van een beginnend ecologisch inzicht (duurzame ontwikkeling);
- Aangeven op een kaart waar verschillende inrichtingselementen te vinden zijn (bijv. bouwwerken, gebieden).

Tijd

- Ontwikkelen van enige kennis over en inzicht in de moderne kunst in Nederland (c: Vincent van Gogh)

Kunstzinnige oriëntatie

Cultureel erfgoed

- Beargumenteren waarom het erfgoed als waardevol kan worden beschouwd voor de samenleving en of het de moeite waard is om te bewaren;
- Presenteren van een eigen kunstzinnige creatie geïnspireerd door cultureel erfgoed aan anderen (evt. ook buiten de school) en aangeven welke keuzes hierbij zijn gemaakt in de uitvoering; motiveren van deze keuzes;
- Benoemen van de mogelijke verschillende betekenissen van het cultureel erfgoed in relatie tot eigen en andermans identiteit en hierover discussiëren;
- Tonen van historisch besef in relatie met het cultureel erfgoed.

7.4. 21^e-eeuwse vaardigheden

Naast de kerndoelen voor het primair onderwijs is er ook aandacht voor een aantal vakoverstijgende vaardigheden, die ook wel 21^e-eeuwse vaardigheden worden genoemd. Dit zijn toekomstgerichte vaardigheden die de leerlingen nodig hebben in de snel veranderende moderne maatschappij.

Afbeelding 1 geeft een overzicht weer van de 21^e-eeuwse vaardigheden die een plek hebben binnen het moderne onderwijs.

In het Van Gogh Mysterie komen de vaardigheden kritisch denken, creatief denken, samenwerken en zelfregulering naar voren. In de voorbereidende les wordt indirect aandacht besteed aan ICT-basisvaardigheden wanneer er gewerkt wordt met de digitale lesbrief.

Afbeelding 1: 21^e-eeuwse vaardigheden.
Bron: Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO)

8. Achtergrondinformatie over van Gogh NP (i.o.)

Van Gogh Nationaal Park is nog in oprichting. Het is een masterplan van diverse Noord-Brabantse overheden, bedrijven, organisaties en particulieren om natuurgebieden van de Loonse en Drunense Duinen, de Dommelvallei, Landgoed Pauwels en Nationaal Landschap Het Groene Woud met Kampina, De Geelders en De Mortelen samen te voegen tot een groot nationaal park met het gedachtegoed van Vincent van Gogh in het achterhoofd. Het Nationaal Park heeft geen harde grenzen, maar een kerngebied met fluïde grenzen. De kern wordt gevormd door de dichtbevolkte bekenmetropool, met een grote kern waardevolle natuurgebieden, cultuurlandschappen, natuur in de stad en het erfgoed van Van Gogh. Doordat er meerdere waarden, landschappen en belangen samenkomen en het gebied geen harde grenzen heeft is het uniek in zijn soort.

Van Gogh Nationaal Park heeft de volgende hoofddoelstellingen:

1. Natuur, landschap en erfgoed in samenhang versterken
2. Nieuw perspectief bieden voor boeren en duurzame (voedsel)productie
3. Natuur en landschap ontwikkelen tot in het hart van de stad
4. Natuurbeleving en duurzaam (cultuur)toerisme stimuleren

Vincent van Gogh is voor het Nationaal Park een gids en inspiratiebron. Er wordt geput uit zijn creativiteit, vernieuwingsdrang, verbeeldingskracht, doorzettingsvermogen en durf voor de ontwikkeling van het Brabants landschap van de toekomst. De organisatie wil de landschappen die hij op zijn schilderijen heeft vastgelegd koesteren en zijn erfgoed versterken. Hierbij laat het zich leiden door van Goghs liefde voor natuur, het Brabants landschap en de mens.

Centraal uitgangspunt is dat elke ontwikkeling in het Van Gogh Nationaal Park bijdraagt aan de kwaliteit van de natuur, het landschap en de omgeving

8.1. Achtergrondinformatie Vincent van Gogh

Vincent van Gogh is wereldwijd veruit de bekendste Brabander. Hij wordt gezien als een van de grootste schilders van de 19e eeuw. Deze erkenning kwam echter pas laat. Van Gogh was tijdens zijn leven weinig succesvol, gedeeltelijk is dit te wijten aan zijn lastige persoonlijkheid. Maar het was vooral zijn als grof ervaren schilderij die ervoor zorgde dat Van Gogh gedurende zijn leven maar één schilderij wist te verkopen. Na zijn dood groeide zijn status als kunstenaar snel en inmiddels is Van Gogh uitgegroeid tot een van de bekendste schilders aller tijden. Over zijn korte, maar bewogen leven zijn een groot aantal boeken geschreven en films gemaakt.

Stroming en invloed

Het werk van Van Gogh wordt gerekend tot het **postimpressionisme**. Schilders van deze kunststroming wilden meer dan alleen de realiteit weergeven. De werkelijkheid kon door de schilder vervormd worden. Tegelijkertijd tracht de schilder een gevoel over te brengen bijvoorbeeld door opvallend kleurgebruik of een andere manier van verf

aanbrengen. Het werk van van Gogh heeft een grote invloed gehad op nieuwe schilderstromingen zoals fauvisme, expressionisme en abstracte kunst.

Beroemde werken

Van Gogh schilderde al zijn werken gedurende een periode van tien jaar waarin hij een stormachtige ontwikkeling doormaakte. Zijn vroege werk is somber. Wanneer hij in het zuiden van Frankrijk gaat wonen, inspireert het licht hem tot het gebruik van felle kleuren. Waarschijnlijk het beroemdste schilderij uit de sombere periode is De Aardappeleters (1885). Karakteristiek voor de latere periode is de reeks van vijf schilderijen van zonnebloemen. Andere beroemde werken zijn de verschillende zelfportretten uit 1888 en 1889, Irissen (1889) en Vincents stoel (1888). Een aantal van zijn schilderijen zijn later tot de duurste ter wereld gaan behoren.

Natuurschilder

Van Gogh was altijd gefascineerd door landschappen, de natuur en de eenvoudige boeren die hier noeste arbeid verrichtten. Hij was dan ook graag in beweging en wandelde van jongs af aan veel. Pas later zou hij zich als schilder ontwikkelen en landschappen gaan vastleggen. In Nederland zijn dit nog vaak sombere taferelen zoals Hutten (1883), de woningen van Drentse boeren tegen een grauwe lucht.

Tijdens zijn periode in Parijs moest hij meer moeite doen om de natuur te vinden. De grote periode van landschappen zou pas echt van start gaan na zijn verhuizing naar Arles, Zuid-Frankrijk. Van Gogh deed dit hoofdzakelijk voor zijn gezondheid en zou in het gunstige mediterrane klimaat ontzettend opleven. Hier kon hij eenvoudig op pad gaan en in de natuur schilderen. Bovendien inspireerden het licht en de kleuren hem op cruciale wijze. Het aantal landschapschilderijen zou hierna enorm toenemen. Tot het eind van zijn leven zou Van Gogh landschappen blijven schilderen waarbij zijn stijl steeds eigenzinniger werd.

Taalkunstenaar

Van Gogh had een krachtige persoonlijkheid die sterk naar voren kwam in de vele brieven die hij heeft geschreven, vooral naar zijn broer Theo van Gogh. Veel van deze brieven zijn bewaard gebleven, en geven ons een uniek inkijkje in het hoofd van de schilder. Op prachtige wijze kon hij vertellen wat hem bezighield, waarom hij iets op een bepaalde manier schilderde.

Vincent van Gogh was een man van het woord. Naast het schilderen las hij enorm veel boeken en schreef hij dat het een lieve lust was. „Er zijn zoveel mensen, vooral onder onze vrienden, die denken dat woorden niets voorstellen. Integendeel, nietwaar, het is even interessant en even moeilijk om iets goed te zeggen als om iets te schilderen”, schreef Van Gogh op 19 april 1888 aan zijn vriend de schilder Emile Bernard.

Bijlagen

Schatten en bijbehorende (print)materialen

<u>Schat 1: Natuurkunstenaar</u>	32
Informatie voor begeleider	33
<u>Schat 2: Texturen en patronen bij bomen</u>	34
Informatie voor begeleider	36
<u>Schat 3: Sporen in het zand en op aarde</u>	37
Quiz ecologische voetafdruk	38
Informatie voor begeleider	40
<u>Schat 4: Contrast</u>	41
Opdrachtenkaartjes contrast	43
Kleurencirkel	44
Informatie voor begeleider	45
<u>Schat 5: Natuurfilosoof</u>	47
Filosofeerkaarten	48
Informatie voor begeleider	49
<u>Lesbrief</u>	50
Of download: www.ivn.nl/scholenprogramma-ldd/handleidingen	
<u>Werkblad</u>	55
Of download: www.ivn.nl/scholenprogramma-ldd/handleidingen	
<u>Schatkaart</u>	56

1. Natuurkunstenaar

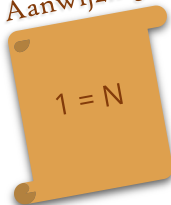
Vincent van Gogh maakte gebruik van een **perspectiefraam**. Dit is een raampje met draden eroverheen gespannen. Deze draden kruisen elkaar in het midden.

Van Gogh keek door het perspectiefraam naar wat hij wilde tekenen en tekende de lijnen over op het lege doek. Deze lijnen hielpen hem om objecten in de juiste verhouding te tekenen en meer diepte in zijn schilderij te krijgen

✓ Checklist inhoud

- Dit opdrachtenblad
- Schetsblok
- 6 tekenplankjes
- 6 linialen
- Etui met potloden, 6 schetspotloden, puntenslijper, gum en zandloper
- Perspectiefraam
- A4 met tips voor begeleiders

Aanwijzing

Opdracht 1: Perspectiefraam

1. Pak allemaal een **tekenplankje**, een **potlood** en een **velletje** uit het **schetsblok**.
2. Teken de lijnen van het perspectiefraam na op je tekenpapier.
3. Kies een plekje in de duinen dat jullie willen natekenen. Plaats het perspectiefraam zo dat wanneer je er doorheen kijkt, je goed kunt zien wat je wil tekenen
4. Draai de zandloper om. Jullie hebben **5 minuten** tot deze leeg is. Maak binnen deze tijd een tekening met behulp van de lijnen van het perspectiefraam.
5. Vergelijk met elkaar. Wat valt jullie op?
6. Klem jullie tekeningen op jullie klembord.

Noteer de aanwijzing op je werkblad.

“Blijf maar altijd veel wandelen en veel van de natuur houden, want dat is de ware manier om de kunst meer en meer te leren begrijpen.”

- Vincent van Gogh, London, januari 1874

Schat 1: Natuurkunstenaar

Informatie voor begeleider

Opdracht 1 combineert een stukje natuur- en kunsteducatie. Tijdens deze opdracht gaan de leerlingen een schets maken van iets uit de natuur met behulp van een perspectiefraam. Tijdens de voorbereidende les op school hebben ze al geleerd dat een perspectiefraam Vincent van Gogh hielp om meer diepte in zijn schilderijen te krijgen.

Een perspectiefraam is een raampje met draden eroverheen gespannen. Deze draden kruisen elkaar in het midden. Van Gogh keek door het perspectiefraam naar wat hij wilde tekenen en tekende de lijnen over op het lege doek. Deze lijnen hielpen hem om objecten in de juiste verhouding te tekenen en meer diepte in zijn schilderij te krijgen.

Door op dezelfde manier te werk te gaan kunnen de leerlingen zich beter verplaatsen in de Brabantse schilder en ervaren ze de werking van perspectief. Ook daagt de opdracht ze uit om met een "kunstenaarsoog" naar de natuur te kijken: Welke bijzondere details zijn er allemaal te vinden waar anderen misschien aan voorbij lopen?

Ten slotte vergelijken de leerlingen hun schetsen met elkaar en kijken wat opvalt. Waarschijnlijk valt het op dat de schetsen allemaal anders zijn, terwijl ze hetzelfde hebben getekend. Interessant om erover na te denken hoe dat dan komt.

2. Texturen en patronen bij bomen

Het valt me op dat Vincent van Gogh ontzettend veel bomen heeft getekend en geschilderd. Misschien moeten we zijn geliefde onderwerp maar eens van dichtbij bekijken...

✓ Checklist inhoud

- Dit opdrachtenblad
- Etui met potloden, puntenslijper en gum
- Pakje wascokrijtjes
- Kladblok
- A4 met tips voor begeleiders

Opdracht 2a: Bomen herkennen

1. Zoek met behulp van onderstaande kenmerken een eik, een berk en een den.
2. Bespreek de verschillen tussen deze bomen. Wat is er anders aan de schors, bladeren en vruchten?

	Schors	Bladeren	Vruchten
Eik			
Berk			
Groene den			

Opdracht 2b op de achterzijde

2. Texturen en patronen bij bomen

Opdracht 2b: Schorsportret

1. Pak een blaadje uit het kladblok en een wascokrijtje.
2. Kies allemaal een boom. Zorg dat er in ieder geval iemand een eik, berk en den kiest.
3. Houd het blaadje stevig tegen de boom aan.
4. Zet het wascokrijtje met de lange kant tegen het papier en wrijf op en neer. Je hebt nu een schorsportret!
5. Vergelijk jullie portretten met de afbeeldingen van schors op de voorkant van dit opdrachtenblad.
6. Klem jullie schorsportretten op jullie klembord.

Noteer de aanwijzing op je werkblad.

De tuin van de inrichting, van Gogh 1889

Raadsel:

Op je werkblad staat een ander bomenkunstwerk. Kun jij bedenken hoe (en door wie) dit kunstwerk gemaakt is?

Stam van een oude taxusboom
Van Gogh 1888

Aanwijzing

2 = ,

"Het motief is zo moeilijk! Maar juist daarom wil ik het onder de knie krijgen. Want het is ontzagwekkend"

- Vincent van Gogh aan zijn broer Theo, over een patroon in een schilderij dat hij wilde maken. September 1888

Schat 2: Texturen en patronen bij bomen

Informatie voor begeleider

Bij **opdracht 2a** gaan de leerlingen bomen herkennen aan de hand van hun schors, bladeren en vruchten. Met behulp van de zoekkaart op het opdrachtenblad proberen ze een (zomer)eik, (ruwe) berk en grove den te vinden. De leerlingen leren via deze opdracht over de verschillen tussen boomsoorten en hoe je een boom aan zijn schors, bladeren en vruchten kunt herkennen. Ook ervaren ze dat elke boom uniek is.

Van deze drie bomen maken de leerlingen bij **opdracht 2b** een schorsportret. Hierbij kunnen ze het beste elkaar helpen. Om de beurt helpen één of twee leerlingen door een blaadje uit het kladblok tegen een boom vast te houden, terwijl hun groepsgenoot het schorsportret maakt door met een wascokrijtje over het papier heen te gaan. Vervolgens vergelijken ze de afdruk die ze hebben gemaakt met de afbeelding op de zoekkaart. Iedere leerling maakt één schorsafdruk, waarbij in ieder geval een portret van een eik, berk en den gemaakt worden. De schorsportretten klemmen ze vervolgens op hun klembord.

Op het **werkblad** staat een raadsel over een natuurlijk bomenkunstwerk. De leerlingen moeten samen bedenken hoe en door wie dit kunstwerk gemaakt kan zijn.

Boomschors

Bij veel bomen barst de schors naarmate de boom dikker wordt omdat deze dode laag niet mee kan groeien. Bij andere bomen scheurt de bast niet vanwege zijdelingse delingen van de bast. De structuur en de kleur van de schors is vaak zo karakteristiek, dat veel boomsoorten herkenbaar zijn aan de schors.

Herkennen van een boomsoort

Een boom heeft vele kenmerken waaraan je kunt zien wat voor soort het is. Denk hierbij aan het blad of de naalden, de knoppen, de vruchten, het aantal takken en de structuur daarvan, hoe groot de boom wordt, de groeiplaats en het silhouet van de boom.

Boomsoorten die veel voorkomen in de Loonse en Drunense duinen zijn de zeeden, grove den, zomereik, ruwe berk, vuilboom, lijsterbes en de Drentse krent. Deze laatste drie zijn overigens meer struiken dan echte bomen.

Letterzetter

De patronen op de afbeelding bij opdracht twee van schat 2 'bomen herkennen' op het werkblad zijn gemaakt door de letterzetter. Dit is een kever die vooral voorkomt op sparren. Via een zwakke plek in de schors boren ze zich een weg naar binnen. Hier maakt het mannetje een "paringskamer" om met vrouwtjes te paren. Na de paring graaft het vrouwtje nog verder onder de schors om haar eitjes te leggen. De larven die daaruit komen eten dwars op de moedergang, wat het karakteristieke patroon veroorzaakt. Als de larven volgroeid zijn, verpoppen ze zich en na circa zes weken komen de kevers uit de poppen, boren ze zich naar buiten en vliegen uit naar een volgende boom. Dan begint de cyclus weer opnieuw.

3. Sporen in het zand en op aarde

Het duingebied is net een schilderdoek, waarop bewoners en bezoekers hun sporen achterlaten. Alle dieren, planten en elementen in het gebied beïnvloeden elkaar en maken dat het landschap elke dag weer een beetje anders is. Het is als een kunstwerk dat de hele tijd in beweging is!

Zou Vincent van Gogh hier ook zijn sporen hebben achtergelaten?

Opdracht 3: ecologische voetafdruk

1. Maak je eigen spoor door je voet stevig in het zand te drukken.
2. Vergelijk jullie voetafdrukken met elkaar. Wie heeft de grootste afdruk?

Naast letterlijke voetsporen laten mensen ook een **ecologische voetafdruk** achter op de Aarde. Hiermee worden de kilometers grondoppervlak uitgedrukt die je van de Aarde vraagt om in je dagelijkse levensstijl te voorzien.

3. Welke sporen laten jullie achter met je ecologische voetafdruk? Doe de **quiz** uit deze schat! Laat eventueel de ouder de vragen voorlezen en schrijf je antwoorden met stift op het geplastificeerde quizblad.
4. Schrijf de totale score op je werkblad.
5. Wie heeft de hoogste score? En de laagste? Hoe komt dat?
6. Hoe kunnen jullie je voetafdruk kleiner maken?
7. Zou Vincent van Gogh een grotere of kleinere voetafdruk hebben gehad? Waarom?

Noteer de aanwijzing op je werkblad.

✓ Checklist inhoud

- Dit opdrachtenblad
- Quiz ecologische voetafdruk 7x
- Etui met 6 stiften, potloden, gum en puntenslijper
- Poetsdoek
- A4 met tips voor begeleiders

Aanwijzing

3 = 0

“Grote dingen komen niet als een impuls, maar als een opeenvolging van kleine dingen die met elkaar verbonden zijn.”

- Vincent van Gogh (Uit het boek *Een leven in brieven*)

Quiz: Hoe groot is jouw ecologische voetafdruk?

1. Hoe vaak eet jij eieren en/of zuivelproducten (melk, yoghurt, vla, roomijs)?

- Meerdere keren per dag (10)
- Elke dag (8)
- meerdere keren per week (6)
- Ongeveer één keer per week (4)
- Zelden (2)
- Nooit (0)

2. Hoeveel boterhammen met kaas en vleeswaren eet je gemiddeld op een dag?

- 4 of meer boterhammen per dag (10)
- 3 boterhammen per dag (8)
- 2 boterhammen per dag (6)
- 1 boterham per dag (4)
- soms wel, soms niet (2)
- helemaal nooit kaas en vleeswaren (0)

3. Hoe vaak eet jij gemiddeld per week vlees tijdens het avondeten?

- Elke dag vlees bij de warme maaltijd (28)
- 5 of 6 keer per week vlees bij de warme maaltijd (21)
- 3 of 4 keer in de week vlees bij warme maaltijd (14)
- 1 of 2 keer per week vlees bij warme maaltijd (7)
- helemaal nooit vlees (0)

4. Hoe vaak krijg of koop jij kleding?

- Ik krijg of koop vaak nieuwe kleding, meestal dat wat in de mode is (10)
- Ik krijg of koop alleen nieuwe kleding wanneer het echt nodig is (5)
- Ik krijg of koop vooral tweedehands-kleding of ik krijg het van anderen (2)

5. Hoe ga je naar school?

- Ik loop of fiets meestal naar school (0)
- Ik kom meestal met de bus, trein of taxi (4)
- Ik word met de auto gebracht (6)
- Ik ga soms met de fiets/lopend en soms met de bus of auto naar school (4)

6. Hoeveel uur per dag kijk je tv, ben je aan het computeren en/of met je mobiel bezig?

- 6 uur of meer per dag (6)
- Ongeveer 5 uur per dag (5)
- Ongeveer 4 uur per dag (4)
- Ongeveer 3 uur per dag (3)
- Ongeveer 2 uur per dag (2)
- Ongeveer 1 uur of minder per dag (1)
- Helemaal nooit (0)

7. Hoe vaak krijg of koop jij nieuw speelgoed?

- Elke week wel iets nieuws (12)
- Elke maand wel iets nieuws (5)
- Alleen met m'n verjaardag en Sinterklaas/kerst (2)
- Net iets vaker dan verjaardag en Sinterklaas/kerst (3)
- Vooral tweedehands spullen (1)

8. Vlieguren: hoe vaak per jaar ga je met het vliegtuig op vakantie en hoe ver weg?

- Meer keren per jaar een verre reis buiten Europa (30)
- Meer keren per jaar binnen Europa (24)
- Elk jaar één verre vliegtreis buiten Europa (18)
- Elk jaar één vliegtreis binnen Europa (12)
- Ik heb in totaal 3 keer gevlogen in mijn hele leven (8)
- Ik heb in totaal 2 keer gevlogen in mijn hele leven (4)
- Ik heb nog nooit gevlogen (0)

9. Autoreizen: hoe vaak per jaar ga je met de auto op vakantie en hoe ver weg?

- Meer keren per jaar ver weg bijvoorbeeld Spanje (10)
- Meer keren per jaar dichtbij (8)
- Eens per jaar ver weg (8)
- Eens per jaar dichtbij (6)
- Alleen in Nederland (4)
- Niet met de auto op vakantie (0)

Totaal aantal punten:

Kijk aan de achterkant van dit blad wat deze score betekent

Uitslag

Tel je punten bij elkaar op om je score te berekenen.

0 – 20: Hele kleine voetafdruk

Jouw manier van leven is goed voor de aarde. Je gebruikt erg weinig grondstoffen en energie, waardoor de Aarde ruim voldoende tijd heeft om te herstellen. Je laat maar een heel kleine voetafdruk achter. Ga zo door!

21 – 40: Kleine voetafdruk

Jouw manier van leven is goed voor de aarde. Je gebruikt maar weinig van de aarde aan. Je gebruikt weinig grondstoffen/energie/enzovoort. De aarde heeft voldoende tijd om alles wat jij gebruikt weer aan te vullen. Je laat een kleine voetafdruk achter. Ga zo door!

41 – 70: Gemiddelde voetafdruk.

Voor jouw manier van leven zijn aardig wat grondstoffen/ energie/aarde nodig. Je laat best wel een stevige voetafdruk achter. Wat zou je kunnen veranderen? Kijk eens terug naar de vragen waar je hoog op scoorde.

71 – 100: Grote voetafdruk

Jouw manier van leven vraagt veel van de Aarde aan grondstoffen en energie. De Aarde heeft zo niet voldoende tijd om te herstellen. Als iedereen zo zou leven dan raakt de aarde al snel op. Wat zou je anders kunnen doen? Kijk naar de vragen waar je veel punten op scoorde.

Meer dan 100 punten: Hele grote voetafdruk

Je hebt een megagrote voetafdruk. Jouw manier van leven vraagt enorm veel van de Aarde aan grondstoffen en energie. Als iedereen zo zou leven zou de Aarde onherstelbaar uit balans raken. Hoe zou je je voetafdruk kleiner kunnen maken? Kijk eens naar de vragen waar je veel punten op scoorde.

Schat 3: Ecologische voetafdruk

Informatie voor begeleider

Deze schat gaat over het spreekwoordelijke spoor van de mens, ook wel de ecologische voetafdruk. De leerlingen doen een korte quiz waarbij ze in 9 vragen hun eigen leefstijl onder de loep nemen. Elk antwoord is een bepaald aantal punten waard. De begeleider leest de vragen voor. De leerlingen noteren hun punten per vraag met stift op een geplastificeerd quizblad. Ze berekenen hun score door de punten van hun antwoorden bij elkaar op te tellen. Hierdoor krijgen ze inzicht in de impact die zij zelf hebben op de aarde. De totale scores worden opgeschreven op het werkblad en met elkaar vergeleken. Wie heeft er de hoogste score (= grootste voetafdruk)? En wie de laagste (= kleinste voetafdruk)? Hoe komt dat? Kunnen ze samen manieren bedenken om hun ecologische voetafdruk kleiner te maken en waarom is dit zo belangrijk? Ten slotte denken de leerlingen na over de voetafdruk die Vincent van Gogh zou hebben gehad.

De leerlingen worden met deze opdracht bewust gemaakt van de manieren waarop de mens een impact heeft op de natuur en kunnen dit op zichzelf betrekken. Ook wordt het ecologisch besef in een historische context geplaatst door na te denken over de ecologische voetafdruk van Vincent van Gogh. Waarom zou deze groter of juist kleiner zijn? Wat is er in deze tijd allemaal anders dan in de tijd waarin Vincent leefde en welke aspecten hiervan hebben invloed op onze ecologische voetafdruk?

Ecologische voetafdruk

De voetafdruk (ook wel mondiale of ecologische voetafdruk genoemd) is de ruimte die we per persoon innemen op aarde. Deze ruimte wordt berekend op basis van jouw levensstijl. Alles wat je consumeert kost namelijk ruimte. Eten en drinken neemt bijvoorbeeld ruimte in beslag, omdat het verbouwd en vervoerd moet worden. Maar ook papiergebruik (bomenkap) en energieverbruik (CO₂ uitstoot) kosten veel ruimte.

Nederland is een rijk land met een hoge levensstandaard. We zijn gewend aan een luxe levensstijl. De gemiddelde Nederlander heeft hierdoor een voetafdruk van 4,1 hectare. Dat is 41.000 m² ofwel 8 voetbalvelden. Een flinke lap grond, maar wat zegt dit nu?

Als we alle beschikbare ruimte op aarde eerlijk verdelen over alle mensen, zonder dat de aarde uitgeput raakt, dan is er 1,8 hectare (3 voetbalvelden) per persoon beschikbaar. Dit noemen we het Eerlijk Aarde-aandeel. De gemiddelde voetafdruk van alle mensen op de wereld is nu 2,7 hectare. Dat is dus een stuk meer dan het Eerlijk Aarde-aandeel van 1,8 hectare! We verbruiken met z'n allen dus meer dan de aarde te bieden heeft. Anders gezegd: we maken de natuurlijke reserves van de aarde op.

Ontwikkelingslanden doen het wat dat betreft veel beter dan westerse landen. Zij hebben een kleinere voetafdruk dan wij. Jammer genoeg krijgen zij de zwaarste klappen als het gaat om de gevolgen van onze voetafdruk en klimaat.

4. Contrast

✓ Checklist inhoud

- Dit opdrachtenblad
- 8 Opdrachtkaartjes
- Kleurencirkel 2x
- Etui met potloden, gum en puntenslijper
- A4 met tips voor begeleiders

In zijn latere schilderwerk maakte Vincent van Gogh veel gebruik van **contrast**. Dit zijn dingen die elkaars tegenovergestelde zijn, bijvoorbeeld licht of donker, groot of klein en warm of koud.

Welke kunnen jullie hier in de natuur terugvinden?

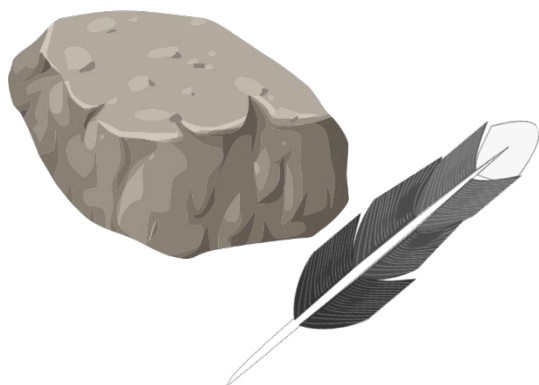
Opdracht 4a: Contrasten voelen

Er zijn allerlei soorten contrasten. Een aantal daarvan ga je bij deze opdracht voelen.

1. Maak groepjes van 2 of 3 personen.
2. Pak het stapeltje opdrachtkaartjes.
3. Pak om de beurt een kaartje van de stapel. Op dit kaartje staat een opdracht die je kan uitvoeren om iemand een bepaald contrast te laten voelen. **Verklap niet wat er op je kaartje staat!**
4. Voer de opdracht uit met een van je groepsgenoten.
5. Kunnen jullie raden welk contrast je hebt gevoeld?
6. Wissel van rol tot iedereen een contrast gevoeld heeft.

Opdracht 4b op de achterzijde

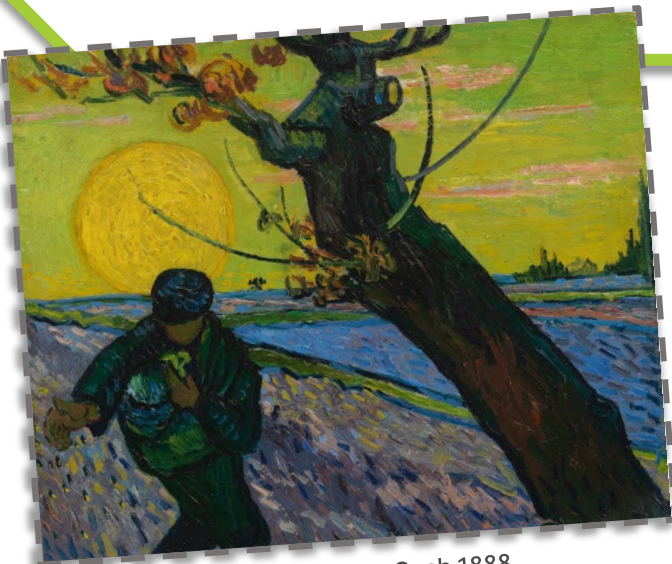
4. Contrast

Vincent Van Gogh maakte in zijn schilderijen gebruik van **kleurcontrasten** zoals geel en blauw, of rood en groen elkaar **versterken**.

Opdracht 4b: Kleurcontrasten

1. Pak de kleurencirkel.
2. Ga op zoek naar kleurcontrasten in de natuur. De kleuren die in de cirkel tegenover elkaar staan vormen een contrast.
3. Leg de contrasterende voorwerpen bij elkaar. Als je iets niet kan verzamelen, wijs het dan aan of vertel het aan je groepsgenoten. Welke contrasten in kleur kunnen jullie vinden?
4. Vergeet niet de verzamelde voorwerpen weer terug in de natuur te leggen!

Noteer de aanwijzing op je werkblad.

De Zaaier, Van Gogh 1888
Zie je het contrast?

Aanwijzing

4 = 6

Kleur drukt uit zichzelf iets uit, dat kan men niet missen, daar moet men gebruik van maken.

Wat mooi doet, werkelijk mooi – is ook juist.

- Vincent van Gogh aan zijn broer Theo, oktober 1885

Opdrachtenkaartjes contrast (8x)

Voorbeeld voorkant

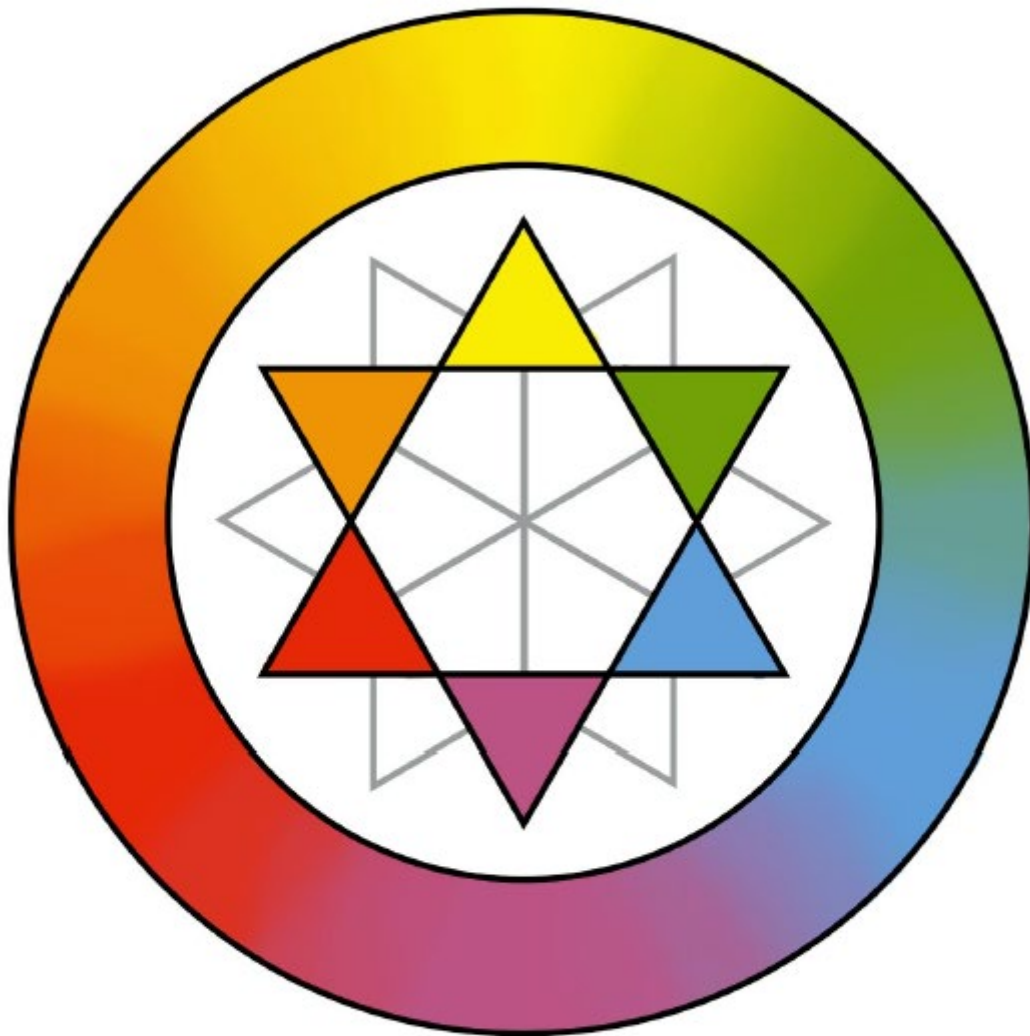
Voorbeeld achterkant

Vragen op kaartjes:

- **Groot - Klein:** Zoek twee dezelfde dingen met een verschillende grootte. (Bijvoorbeeld een grote en een kleine dennenappel) Laat je klasgenoot de voorwerpen voelen met de ogen dicht.
- **Licht - Zwaar:** Zoek een zwaar en een licht voorwerp. Laat je klasgenoot de ogen dicht doen en de handen uitstrekken. Geef eerst het lichte voorwerp aan, en daarna het zware voorwerp.
- **Scherp - Stomp:** Zoek een scherp en een stomp voorwerp. Laat je klasgenoot de ogen dicht doen en de armen naar voren strekken, met de polsen omhoog. Veeg tegelijk (**voorzichtig!**) met het scherpe voorwerp over de linkerarm, en met het stompe voorwerp over de rechterarm van je klasgenoot.
- **Hoog - Laag:** Begeleid je klasgenoot eerst naar de hoogste, en vervolgens naar de laagste plek die je kunt zien.
- **Open - Dichtbegroeid:** Begeleid je klasgenoot naar een plek die helemaal open is (het zand) en vervolgens naar een plek waar veel bomen staan.
- **Warm - Koud:** Deze opdracht kun je goed doen als het warm is. Laat je klasgenoot de met de ogen dicht het warme zand voelen. Begeleid hem of haar daarna naar een plekje in de schaduw. Hier is het meestal veel koeler. Laat ook hier je klasgenoot de grond voelen.
- **Nat - Droog:** Deze opdracht kun je doen als het geregend heeft of je een flesje water bij je hebt. Maak of zoek een droog en een nat plekje in het zand. Laat je klasgenoot beide plekjes voelen met de ogen dicht.
- **Hard - Zacht:** Zoek een hard en een zacht voorwerp. Laat je klasgenoot de ogen dicht doen en de armen naar voren strekken, met de polsen omhoog. Veeg tegelijk met het harde voorwerp over de linkerarm, en met het zachte voorwerp over de rechterarm van je klasgenoot. Hoe voelt dat?

Kleurencirkel

Kleuren die in de kleurencirkel het verst van elkaar af liggen, versterken elkaar als je ze naast elkaar zet.

Bijvoorbeeld:

Groen-rood

Blauw-oranje

Dit heet **complementair contrast**

Schat 4: Contrast

Informatie voor begeleider

Vincent van Gogh zocht in zijn schilderijen verschillende contrasten op. De leerlingen gaan dit ook doen in de natuur.

Opdracht 4a wordt uitgevoerd in twee- of drietallen. De leerlingen laten elkaar met behulp van opdrachtkaartjes voelbare contrasten ervaren. Bijvoorbeeld hoog en laag of zacht en hard. Leerling A pakt een opdrachtenkaartje en gaat op zoek naar materialen die passen bij het contrast dat op het kaartje genoemd wordt voor leerling B. Vervolgens probeert leerling B te raden welk contrast hij/zij net gevoeld heeft. Daarna worden de rollen omgedraaid en voert leerling B een andere opdracht uit met leerling A.

Bij **opdracht 4b** gaan de leerlingen op zoek naar kleurcontrasten in de natuur. Deze verzamelen ze en leggen ze per kleurcontrast bij elkaar. Om voorwerpen met contrasterende kleuren te zoeken maken ze gebruik van de kleurencirkel. Er zijn ook contrasten te vinden die niet verzameld kunnen worden. Bijvoorbeeld het contrast van de blauwe lucht met de gele zon. Deze kunnen de leerlingen aanwijzen of benoemen.

Tips voor ondersteuning:

Het kan zijn dat de leerlingen het lastig vinden om contrasten te bedenken. Probeer dan niet meteen voorbeelden te geven, maar laat de leerlingen hier zelf mee komen door de vraag te stellen welke dingen ze kunnen bedenken die tegenovergesteld zijn aan elkaar. Bijvoorbeeld koud/warm, hard/zacht, hoog/laag, wit/zwart, rood/groen, licht/donker. Kunnen ze hier voorbeelden van vinden uit de omgeving?

Het doel van deze opdrachten is om leerlingen te laten begrijpen wat contrast inhoudt en op welke manier je deze terug kunt vinden in de natuur door ze hier zelf onderzoek naar te laten doen. Ook leren ze wat complementaire kleuren zijn en hoe deze kleuren elkaar versterken in de kunst.

Wat is contrast

Een contrast is het verschil tussen tegenstellingen en overeenkomsten. Bijvoorbeeld tussen licht en donker of tussen twee kleuren, tussen personen, tussen of binnen stukken muziek. Een laag contrast duidt op weinig verschil: grijstinten onderling bijvoorbeeld.

In de schilderkunst is kennis van de [kleurcontrasten](#) een middel om een schilderij bewust evenwichtig of juist spannend te maken. Contrasterende kleuren kunnen elkaar versterken, door de invloed die ze bij waarneming op elkaar lijken te hebben. Er zijn verschillende vormen van kleurcontrast (z.o.z.).

Voorbeelden contrasten

- Kleur tegen kleur (ontstaat door primaire kleuren – rood, geel en blauw – direct tegen elkaar aan te zetten zonder tussentonen);
- Licht-donkercontrast (ontstaat tussen donkere en lichte variaties van twee kleuren, maar ook tussen verschillende nuances (of tonen) van één kleur);
- Warm-koud contrast (wordt veroorzaakt doordat sommige kleuren, rondom de kleur rood, een warme indruk maken. Andere kleuren, rondom de kleur blauw, maken een koude indruk);
- Complementair contrast (met kleuren die tegenover elkaar staan in de kleurencirkel);
- Kwaliteitscontrast (contrast tussen heldere, verzadigde kleuren, en matte, troebele kleuren);
- Kwantiteitscontrast (er kan een als spannend ervaren contrastverschil ontstaan door de kleuren in zeer verschillende hoeveelheden te gebruiken).

5. Natuurfilosoof

De natuur betekende veel voor Vincent van Gogh. Hier in het Brabantse landschap deed hij de meeste inspiratie op. Tijdens het schilderen in de natuur dacht hij veel na over levensvragen, waar eigenlijk niemand een antwoord op heeft. **Filosoferen** heet dat.

Kunnen jullie antwoorden vinden op de vragen die Vincent bezighielden?

✓ Checklist inhoud

- Dit opdrachtenblad
- 28 Filosoferkaarten
- Praatstok
- Etui met potloden, gum en puntenslijper
- A4 met tips voor begeleiders

Opdracht 5: Filosoferen

1. Ga in een kring zitten. Leg de filosoferkaarten en praatstok in het midden.
2. Laat iemand een kaart van de stapel met **filosoferkaarten** pakken en bespreek deze vraag met de groep.
3. Maak tijdens de bespreking gebruik van de **praatstok** (Zie de regels voor het gebruik van de praatstok hieronder).
4. Als iedereen bij deze kaart zijn mening gegeven heeft, pakt de volgende een kaart.
5. Ga hiermee door totdat iedereen één kaart heeft getrokken.
6. **Loop je vast?** Stel dan een vraag zoals "Hoe kan dat nou?", "Kun je een voorbeeld geven?" of "Denkt iemand daar anders over?"

Is er een vraag die je in de klas verder zou willen bespreken? Schrijf deze op je werkblad.

Noteer de aanwijzing op je werkblad.

Praatstokregels

- Degene die de praatstok heeft, mag praten.
- Degenen die de praatstok niet hebben, luisteren.
- Degene die praat mag niet onderbroken worden.
- Als iemand anders wat wil zeggen, mag hij/zij vragen om de stok door zijn/haar hand op te steken.
- Als de 'prater' klaar is met zijn/haar verhaal dan wordt de stok doorgegeven aan de volgende.

Aanwijzing

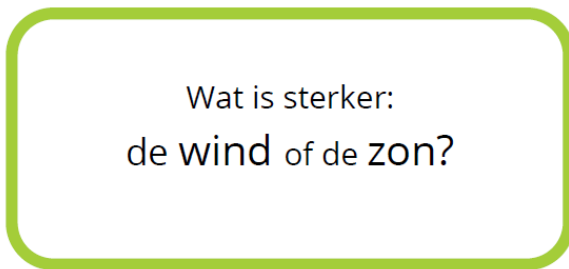
5 =
coördinaten

"Ik kan me er niet over bekommeren wat de lui van me denken. Ik moet vooruit. En ik ga dus mijn weg met een zekere eigenzinnigheid."

- Vincent van Gogh, Nuenen, 6 december 1884

Filosofeerkaarten (28x)

Voorbeeld voorkant

Voorbeeld achterkant

Vragen op kaartjes:

- Wat is sterker: de wind of de zon?
- Ben je de eigenaar van je eigen schaduw?
- Wat is meer waard: 1 varken of 10 konijnen?
- Hoe bepalen we of een kunstwerk mooi is?
- Wat is er aan het einde van het heelal?
- Is het de taak van de mens om de natuur te beschermen?
- Hebben planten gevoel?
- Wanneer is iets kunst?
- Wanneer kun je een huis ook je thuis noemen?
- Wat is natuur?
- Hoort de mens bij de natuur?
- Hoe weet je dat een steen niet leeft?
- Zijn verbouwde groenten door de mens gemaakt of door de natuur gemaakt?
- Als alle dieren op de wereld op zijn, mag je dan mensen eten?
- Als bomen konden praten, wat zouden ze dan zeggen?
- Kunnen dieren iets mooi vinden?
- Is de mens een dier?
- Kan een boom gelukkig zijn?
- Kun je een landschap ook kunst noemen?
- Waar komt de natuur vandaan?
- Kan iets kunst zijn als niemand het ooit heeft gezien?
- Mag je de natuur beschadigen als je daar zelf beter van wordt?
- Kan een onderbroek kunst zijn?
- Van wie is de wereld?
- Hoe zou de wereld eruitzien als er geen auto's zouden zijn?
- Hoe ziet deze plek er over 100 jaar uit?
- Wat betekent het om goed voor de natuur te zorgen?
- Wat maakt iets mooi of lelijk?

Schat 5: Natuurfilosoof

Informatie voor begeleider

Vincent van Gogh was niet alleen een schilder, maar ook een echte denker die veel nadacht over de grote vragen in het leven. Daarom staat de opdracht van schat 5 in het teken van filosofie. Bij deze opdracht horen een stapeltje kaarten met filosofische vraagstukken op het niveau van groep 7/8 en een praatstok. De leerlingen gaan in een kring zitten en trekken om de beurt een kaartje van de stapel filosofiekaarten.

Vervolgens bespreken ze de vraag. De leerlingen maken bij de bespreking gebruik van een praatstok. Alleen degene die de praatstok in zijn handen houdt, mag vertellen. Als de verteller klaar is legt hij de praatstok neer en mag een ander deze oppakken. Als niemand meer iets bij deze vraag te vertellen heeft, trekt de volgende een kaart om te bespreken. Zo gaan ze door tot de kring rond is. Op het werkblad noteren de leerlingen vragen die ze in de klas nog willen bespreken.

Het doel van deze opdracht is om de leerlingen kennis te laten maken met filosofische vraagstukken en het kritisch en creatief denken te stimuleren. Ook leren de leerlingen met respect naar elkaar te luisteren door het gebruik van de praatstok. Filosofie draagt bij aan de ontwikkeling en persoonsvorming. Omdat er bij filosofische vragen geen goed of fout antwoord is, hoeven de kinderen niet te raden wat de volwassene graag wil horen, maar mogen ze vrijuit spreken en denken. Door bijzondere en verrassende vragen te stellen voelen ze zich aangemoedigd om over hun eigen ideeën te vertellen.

Tijdens deze opdracht kunnen leerlingen ook hun drinken/eten nuttigen.

Wat is filosofie

Filosofie betekent in het grieks: houden van wijsheid (filo = houden van, sophia = wijsheid). Een filosoof wil dus heel graag wijs, oftewel slim, worden! Wijs word je volgens filosofen niet wanneer je ergens een mening over hebt, maar wanneer je ergens kennis over hebt. De oude filosoof Plato maakt dit onderscheid, tussen een mening (“doxa” in het grieks) en kennis (“epistèmè”). Een filosoof zoekt dus naar ware kennis. Iets wat waar is voor iedereen.

Een voorbeeld van filosofie

De filosoof heeft een manier nodig om kennis te krijgen. Deze manier noemen we de “filosofische methode”. De filosofische methode is meestal een dialoog. In de dialoog spreek je met elkaar zoals Socrates dat deed, of zoals een klein kind dat doet; iemand geeft een mening, en jij vraagt steeds: “waarom is dat zo?”, “hoe zit dat dan?”. Door het beantwoorden van deze vragen probeer je tot kennis te komen.

Vincent van Gogh en filosofie

Vincent van Gogh was geen beroemde filosoof en hij beschouwde zichzelf ook niet dusdanig. Maar uit de brieven die hij schreef blijkt dat hij wel veel nadacht over de grote vragen in het leven waar niemand echt een antwoord op weet. Tijdens het schilderen in de natuur was hij – bewust of onbewust- steeds bezig met filosoferen!

Lesbrief (voorbereiding in de klas)

Inhoud	
Introductie	
Opdracht 1	
Filmpje	
Opdracht 2	
Opdracht 3	
Informatie voor	
de leerkracht	
Klik hier!	

 ivn natuur educatie

Introductie

Hoi! Ik ben Vince

Elke dag kan ik me weer verwonderen over de natuur. Er valt zoveel te ontdekken! De natuur is altijd in beweging. Overal zijn weer andere kleuren, geuren en geluiden. Soms lijkt de natuur wel kunst! Je hoeft niet eens ver te zoeken, alleen goed te kijken...

Gaan jullie met mij mee op zoek naar schatten in de natuur?

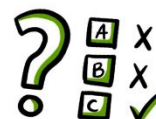

ivn natuur educatie

Opdracht 1

Oog voor detail

1. Maak groepjes van 4-5 leerlingen
2. Ga op zoek naar bijzondere details in de natuur in de omgeving van het schoolplein. Dit kunnen planten, diertjes, stenen, paddenstoelen, of iets anders zijn. Wat je maar mooi en interessant vindt en echt natuur is.
3. Heb je iets moois gevonden? Leg dan jouw schilderijlijstje er zo bij dat jouw stukje natuur er goed op staat. Elk groepslid kiest iets anders.
4. Zodra iedereen uit het groepje zijn lijstje heeft neergelegd is het tijd voor een tentoonstelling! Geef elkaar een rondleiding langs jullie 'schilderijen'. Vertel wat er te zien is en waarom je dit gekozen hebt.

Optioneel: bekijk jullie schilderijen ook eens op een andere manier door het lijstje te verplaatsen. Bijvoorbeeld dichterbij of juist verder weg, hoger of lager, naar links of naar rechts. Wat valt jullie op?

ivn natuur
educatie

Wow! Moet je kijken!

Net zoals jullie ben ik buiten op zoek gegaan naar schatten uit de natuur, maar nu ben ik toch wel op iets heel bijzonders gestuit. Dit lijkt wel een **echte schatkaart!** Volgens mij ken ik dit gebied. Het lijkt wel een plek in **de Loonse en Drunense Duinen** waar ik vaker kom.

Waar zou de schatkaart naartoe leiden? Eens kijken...er staat hier:
"Ontafel het mysterie en vind het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh."

Hmm...Vincent van Gogh. Die naam heb ik wel eens eerder gehoord. Wie was dat ook alweer?

Eén ding weet ik zeker: Dat schilderij moeten we gaan vinden! Laten we ons onderzoek beginnen bij het begin:

Wie was Vincent van Gogh?

Klik hier!

En bekijk het filmpje over
Vincent van Gogh

ivn natuur
educatie

Opdracht 2

Wie was Vincent van Gogh?

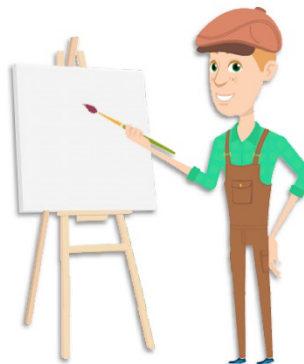
Kijk het filmpje

Klik op de afbeelding op de vorige pagina of laat je leerkracht het filmpje afspelen voor de klas.

1. In 1853 wordt Vincent van Gogh geboren in de Brabantse plaats Zundert. Een van de eerste schilderijen die hij maakt is van een boerenfamilie.

a.) Hoe heet dit schilderij?

b.) Tegenwoordig is dit schilderij één van de bekendste werken van Vincent van Gogh. Maar in zijn tijd waren mensen er niet zo enthousiast over. Waarom is dat denk je?

Vincent schrijft regelmatig brieven aan zijn broer Theo. Later zijn die brieven een belangrijke bron van informatie over het leven van Vincent en zijn schilderijen.

2. Stel, je zou nu een brief aan Vincent van Gogh kunnen schrijven vanuit onze tijd. Wat zou je hem willen vertellen?

ivn natuur
educatie

3. Vincent van Gogh had moeite met perspectief in zijn schilderijen.

a.) Wat is perspectief? Omschrijf in je eigen woorden

b.) Wat gebruikte Vincent als hulpmiddel om te oefenen met perspectief?

4. Herken je iets van jezelf in Vincent van Gogh? Zo ja, wat dan?

5. Vincent was ervan overtuigd dat je moet doen waar je goed in bent. Waar ben jij goed in?

6. Zoek in [deze](#) database naar schilderijen van Vincent van Gogh. Kies één schilderij uit wat je aanspreekt.

a.) Hoe heet dit schilderij?

a.) Waarom heb je dit schilderij uitgekozen?

ivn natuur
educatie

Oké! We weten nu iets meer over de man wiens mysterie we willen ontrafelen...

Vincent van Gogh was dus een **Wereldberoemde schilder**. En hij komt gewoon hier uit Brabant. Wat een bijzondere schilderijen heeft hij gemaakt zeg. Hij keek echt naar de wereld door de bril van een kunstenaar.

Tijd om te gaan zoeken naar zijn 'Nooit Geschilderde Schilderij'. Daarvoor moeten we eerst maar eens uitzoeken hoe deze kaart precies werkt. Wat betekenen al die cijfertjes aan de zijkant en onderkant?

Opdracht 3

Schatkaart lezen

Een manier om een kaart te lezen is aan de hand van **coördinaten**. Dit zijn cijfers en/of letters langs de kant van een kaart die een bepaalde plek aanwijzen.

Om coördinaten te lezen ga je altijd **eerst opzij** en **dan omhoog**

Bijvoorbeeld:

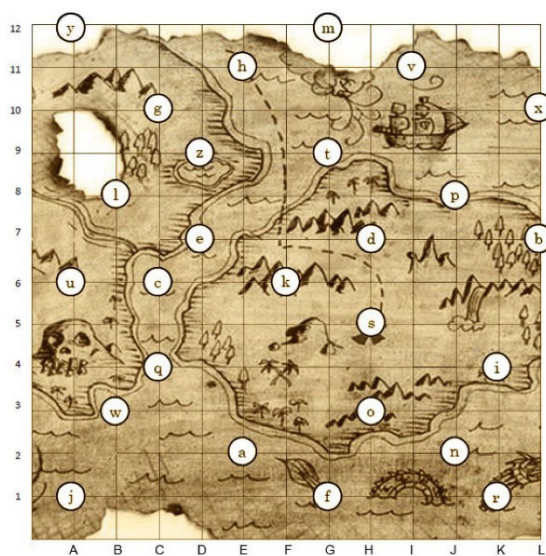
- Coördinaat G,9 is de letter t
- Coördinaat E,2 is de letter a
- Coördinaat J,8 is de letter p

Zoek de letters in de schatkaart hiernaast aan de hand van de coördinaten in de tabel. Los de code op en je komt achter de titel van het schilderij op het voorblad van deze lesbrief!

F,6	H,3	K,1	D,7	J,2	I,11	D,7	B,8	H,7

G,12	D,7	G,9

F,6	K,1	E,2	E,2	K,4	D,7	J,2

Informatie voor de Leerkracht

Deze interactieve lesbrief is onderdeel van het scholenprogramma het 'Van Gogh Mysterie'. De opdrachten introduceren het verhaal en dienen als voorbereiding op de excursie in De Loonse en Drunense Duinen.

Rode Draad

Het karakter Vince vormt de rode draad in het verhaal. Tijdens de excursie introduceert hij telkens de opdrachten. Besteed hier ook aandacht aan in de les om de leerlingen echt mee te nemen in het verhaal. Dit bereidt de leerlingen ook goed voor op de excursie.

Schilderijlijst

Bij de eerste opdracht hebben de leerlingen een schilderijlijst nodig. Hiervoor kunnen ze de lijst op pagina 10 uitprinten en het midden er uit knippen of een eigen lijst tekenen en uitknippen.

Invulling

De leerkracht bepaalt op welke manier de opdrachten worden uitgevoerd binnen de kaders die hiernaast beschreven staan en bespreekt dit met de klas.

Verdieping en extra

Meer filmpjes over van Gogh [Klik hier](#)
Interactieve schoolplaat van NTR: [Klik hier](#)
Meer interactieve lesbrieven voor het basisonderwijs [Klik hier](#)

Informatie bij de opdrachten

Opdracht 1: Oog voor detail

Tijd: 15 min. - 45 uur

Deze opdracht is bedoeld om de leerlingen met een andere blik naar hun omgeving te laten kijken en vormt de brug naar de aanleiding van de excursie. De kinderen gaan zelfstandig in groepjes van 4-5 op zoek naar bijzondere details in de omgeving van het schoolplein. De docent houdt hierbij een oogje in het zeil en geeft aan wanneer de tijd om is.

Nadat de leerlingen iets moois gevonden hebben, leggen ze er een (zelfgemaakt) schilderijlijstje bij (zie de uitleg links). Zodra alle leerlingen uit een groepje iets hebben gevonden, geven ze elkaar een rondleiding langs hun 'natuurschilderij'.

Bespreek de schilderijen na met de hele klas. Laat enkele leerlingen vertellen over wat ze hebben gezien, welke details hen zijn opgevallen, waar ze 'schilderijen' van hebben gemaakt en waarom.

Opdracht 2: Wie was Vincent van Gogh?

Tijd: Filmpje 6 min. / Verwerking 15 min.

Bij deze verwerkingsopdracht hoort een **filmpje**. De leerlingen maken kennis met het werk en leven van Vincent van Gogh. Aan de hand van het filmpje beantwoorden de leerlingen individueel een aantal vragen. Deze kunnen vanaf de computer direct ingevuld worden in dit document.

Het filmpje kan afhankelijk van de faciliteiten individueel of gezamenlijk met de klas bekeken worden op de beamer of het Smartboard.

Opdracht 3: Schatkaart lezen

Tijd: 10 min.

Het doel van deze opdracht is om de leerlingen te laten oefenen met het lezen van coördinaten, zodat ze tijdens de excursie zelf aan de slag kunnen met de schatkaart. De antwoorden kunnen direct in de lesbrief worden ingevuld.

Praat bij de nabespreking met de klas kort over de oplossing van het raadsel. **Klik hier** voor meer informatie over het schilderij.

Opdrachten op papier

Wanneer de leerlingen de opdrachten niet digitaal doen, print dan voor elke leerling **pagina 5, 6 en 8** van deze lesbrief uit zodat ze de opdrachten in kunnen vullen op papier. Behandel de overige pagina's klassikaal.

Het Van Gogh Mysterie - Werkblad

Namen: _____
_____
_____

Aanwijzingen

Schrijf hier de aanwijzingen van de opdrachtenbladen op om achter de locatie van het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh te komen!

1	2	3	4

5. _____

Schat opdrachten

Bij sommige opdrachten wordt gevraagd iets op te schrijven op je werkblad.

Schat 2: Texturen en patronen bij bomen - Raadsel

Kijk eens naar de boomstam op de afbeelding hiernaast. Wat een aparte patronen! Hoe denken jullie dat dit kunstwerk is ontstaan?

Schat 3: Sporen in het zand – Quiz score

Noteer hieronder je naam en totale score voor de ecologische voetafdruk quiz.

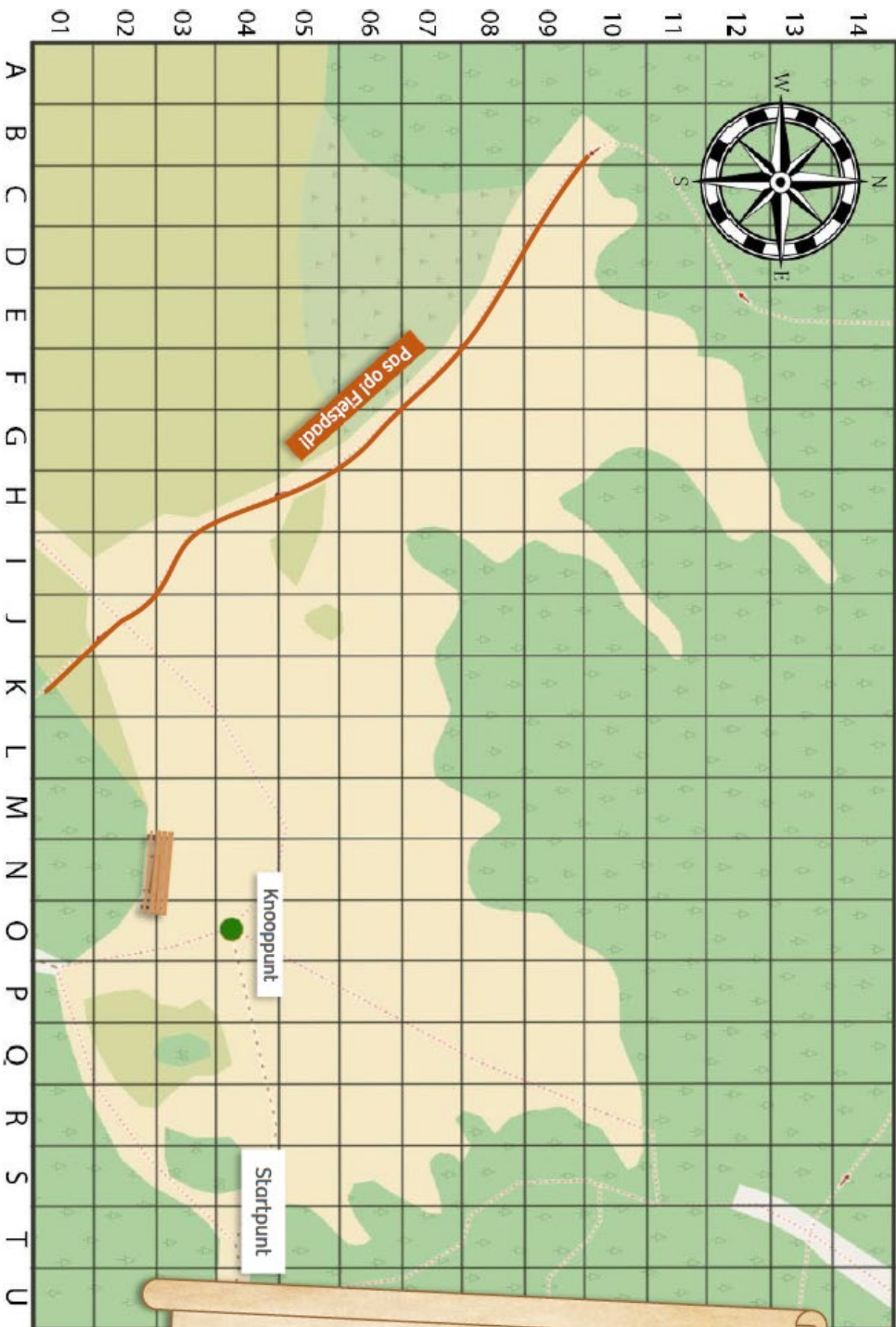
Naam	Score	Naam	Score

Schat 5: Natuurfilosoof – Vraag voor in de klas

Welke vraag of vragen zou je in de klas verder willen bespreken?

_____
_____

Schatkaart

Onttrafel het mysterie en vind het nooit geschilderde schilderij van Vincent van Gogh

Schatkaart

Schat locaties:

- 1: K,07
- 2: R,03
- 3: I,03
- 4: J,05
- 5: N,02